

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

Tamara Čalasan

ULOGA I ZNAČAJ SLIKOVNICE ZA USVAJANJE
PRETČITAČKIH VJEŠTINA

Master rad

Nikšić, 2023.god.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ

-Master studije predškolskog vaspitanja i obrazovanja-

ULOGA I ZNAČAJ SLIKOVNICE ZA USVAJANJE
PRETČITAČKIH VJEŠTINA

Master rad

Mentorka: Prof. dr Dušanka Popović

Kandidat: Tamara Čalasan

Nikšić, 2023. god.

MASTER RAD

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Tamara Čalasan

Datum i mjesto rođenja: 02.06.1999.god. u Nikšiću

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postdiplomskog studija: Master studije za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Naslov rada: Uloga i značaj slikovnice za usvajanje pretčitačkih vještina

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet- Nikšić

UDK, OCJENA I ODBRANA MAGISTARSKOG RADA

Datum prijave magistarskog rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 30.11.2022.

Mentorka: Prof. dr Dušanka Popović

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranda:

Komisija za ocjenu magistarskog rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je usvojen izvještaj o ocjeni magistarskog rada i formirana komisija za odbranu rada:

Komisija za odbranu rada: Prof. dr Tatjana Novović i Prof. dr Dijana Vučković

Lektor: Ivona-Iva Jovanović

Datum odbrane:

Datum promocije:

Zahvalnica

Zahvaljujem se porodici i prijateljima na pružanju podrške tokom studiranja i pisanja master rada.

REZIME

U radu su predstavljeni rezultati istraživanja uloge slikovnice u razvoju pretčitačkih sposobnosti kod djece na predškolskom uzrastu. Analizirana je slikovnica kao prva knjiga djeteta kao i njene funkcije, ali i njena podjela i uloga u razvoju pretčitačkih vještina. Pored teorijskog dijela u radu se nalazi i metodološki dio, gdje su predstavljeni rezultati istraživanja.

Cilj istraživanja bio je ispitati koliko i kako vaspitači primjenjuju slikovnice i različite aktivnosti zasnovane na njima u procesu razvoja pretčitačkih znanja i vještina u vrtiću, s posebnim osvrtom na predškolski uzrast, kao i kakva su njihova iskustva u toj oblasti. Na taj način utvrdio bi se odnos vaspitača prema primjeni slikovnice u navedene svrhe i sagledalo trenutno stanje u njihovoj praksi, ali i predložili mogući efikasni i zanimljivi pristupi u roditeljskom domu.

Predmet ovog istraživanja je predstavljanje odnosa vaspitača prema značaju razvoja pretčitačkih vještina u ranom djetinjstvu i njihovi iskustveni stavovi u odnosu na ulogu i značaj slikovnice za usvajanje pretčitačkih vještina kod djece predškolskog uzrasta, a koje se ogleda u svjesnosti djeteta o pisanom jeziku i to njegova dva aspekta – o funkciji pisanog jezika, tehničkim karakteristikama pisma, zatim uvježbavanje orijentacije u tekstu i upoznavanje s pismom, razvoj fonemske i fonološke svjesnosti i vokabulara.

Istraživački korpus činilo je 50 vaspitača koji realizuju vaspitno-obrazovni proces, kao i manja grupa djece (10) predškolskog uzrasta. S ciljem dobijanja podataka, primijenili smo anketni upitnik za vaspitače i obavili intervju s predškolicima.

Rezultati istraživanja pokazali su da vaspitači primjenjuju slikovnice u svrhu razvoja pretčitačkih sposobnosti kod djece predškolskog uzrasta kroz različite aktivnosti kao što su: dramatizacija, prepričavanje, podsticanje slobodnog izražavanja, posmatranje vizuelnog doživljaja i tako dalje. Takođe, utvrđeno je da na razvoj pretčitačkih sposobnosti utiču i vaspitači i roditelji.

Ključne riječi: slikovnice, pretčitačke vještine, djeca predškolskog uzrasta, aktivnosti.

APSTRAKT

The document presents the results of research on the role of picture books in the development of pre-reading skills in children of preschool age. Analyzes the picture book as a child's first book, its functions, division, and role in the development of pre-reading skills. In addition to the theoretical part, the document also includes a methodological part, where the results of the research are presented.

The goal of the research was to examine how much and how educators apply picture books and various activities based on them in the process of developing pre-reading knowledge and skills in kindergarten, with special reference to preschool age, as well as what their experiences are in that area. In this way, the teacher's attitude towards the application of the picture book for the stated purposes would be determined and the situation in practice would be looked at, but possible effective and interesting approaches in the parental home would be suggested.

The subject of this research is the presentation of educators' attitudes towards the importance of developing pre-reading skills in early childhood and their experiential attitudes in relation to the role and importance of picture books for the acquisition of pre-reading skills in preschool children, which is reflected in the child's awareness of written language and its two aspects - about the function of the written language, the technical characteristics of the alphabet, then practicing orientation in the text and getting to know the alphabet, developing phonemic and phonological awareness and vocabulary.

The research corpus consisted of 50 educators who implement the educational process, as well as a smaller group of children (10) of preschool age. In order to obtain data, we used a survey questionnaire for educators and conducted an interview with preschoolers.

The results of the research showed that educators use picture books for the purpose of developing pre-reading skills in preschool children through various activities, among others: dramatization, retelling, encouraging free expression, and observation of visual experience... Also, the development of pre-reading skills is influenced by both educators and parents.

Keywords: picture books, pre-reading skills, children of preschool age, activities.

Sadržaj:

UVOD	8
I TEORIJSKI DIO	9
1.ČITANJE I SLIKOVNICA	9
1.1.Čitanje kao složena kognitivna aktivnost i pretčitačke vještine.....	9
1.2.Uticaj okruženja – porodica i vrtić	144
1.3. Slikovnice.....	166
1.3.1. Kriterijumi izbora slikovnice.....	18
1.3.2.Tradicionalno i savremeno shvatanje slikovnice.....	20
1.3.3. Podjela i funkcija slikovnice	21
1.3.4.Podjela slikovnica.....	21
1.3.5.Funkcije slikovnice.....	25
1.4. Uloga slikovnice u razvoju pretčitačkih vještina	27
1.4.1.Pretčitačke vještine i njihov značaj.....	30
1.4.2. Svjesnost djeteta o pisanom jeziku – funkcija pisanog jezika i uloga slikovnice.....	31
1.4.3. Svjesnosti djeteta o pisanom jeziku-tehničke karakteristike pisma i uvježbavanje orijentacije u tekstu i uloga slikovnice.....	32
1.4.4.Razvoj fonemske i fonološke svjesnosti i uloga slikovnice.....	34
II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	36
1.1. Predmet istraživanja	36
1.2. Cilj i zadaci istraživanja.....	36
1.3. Istraživačke hipoteze	37
1.4. Metode istraživanja	37
III REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	39
3.1.Analiza rezultata dobijenih anketiranjem vaspitača	39
3.2.Analiza rezultata dobijenih pomoću intervjua (djeca).....	51

IV. Predlozi aktivnosti za razvoj pretčitačkih vještina.....	56
4.1. Svakodnevno čitanje.....	56
4.2. Podsticajno čitanje.....	57
4.3. Čitanje pjesama	58
4.4. Podsticanje početnog čitanja	58
4.5. Velike slikovnice	599
4.6. Interaktivne table	60
4.7. Igre i aktivnosti za podsticanje pretčitačkih i čitačkih vještina	611
ZAKLJUČAK.....	655
LITERATURA	666
PRILOZI	70
Prilog 1: Anketni upitnik za vaspitače	70
Prilog 2: Intervju za djecu.....	74

UVOD

Slikovnica je prva knjiga sa kojom se dijete susrijeće. Ona predstavlja važan medijum za interakciju, učenje, razumijevanje i usvajanje različitih životnih vrijednosti. U slikovnici se nalazi priča upotpunjena ili proširena i obogaćena ilustracijama. Priča može biti ispričana i bez riječi, samo slikama, a slike mogu biti nanizane tako da dijete prepoznaje, imenuje i samo govori o njima.

Djeci nikada nije rano početi sa čitanjem, za svaki uzrast postoje određene slikovnice. Kada roditelji i vaspitači čitaju djeci, između njih se stvara emocionalna veza. Dijete obično voli da sluša priče, lista slikovnice i time razvija odgovoran odnos prema slikovnici, a kasnije i prema knjigama. Slikovnica uvodi dijete u svijet mašte, umjetnosti i književnosti, a pomaže u razvoju pažnje, pamćenja, opažanja, logičkog istraživanja i kreativnog mišljenja. Prilikom izbora slikovnice treba voditi računa o uzrastu djeteta, njegovim interesovanjima i kvalitetu slikovnice.

Postati dobar čitač je složen proces, pa se sa sticanjem pretčitačkih sposobnosti počinje već u predškolskom periodu. Dijete tada dosta zna o pisanom jeziku, zbog toga što je od malena okruženo pisanim simbolima. Djeca su svakodnevno okružena različitim simbolima i natpisima: u slikovnicama, na igračkama ili na hrani. Ona uočavaju da pisani simboli imaju određena značenja (Berk, 2015).

Kada se slikovnice i priče čitaju djeci, ona se upoznaju s važnim komponentama pisanog jezika. Djeca počinju upoređivati riječi sa slikama koje vide. Kada im čitamo, omogućavamo djeci da se sprijatelje s knjigama i da u tome uživaju, da shvate vezu između slova i glasova, te slova i riječi unutar jedne cjeline, da bogate rječnik, razvijaju vještine početnog čitanja i pisanja, kao i da razviju svoje samopouzdanje (Moomaw i Hieronymus, 2008).

Roditelji bi trebalo da znaju da svakodnevnim čitanjem slikovnica i knjiga za djecu utiču na razvoj govora djeteta. Današnji stručnjaci smatraju da je razvijena sposobnost govora najjači preduslov za čitanje i pisanje. Najčešće djeca sa bogatim govornim sposobnostima dolaze iz porodica s visokim socio-ekonomskim položajem. Djeca koja dolaze iz takvih porodica imaju mnogo više korisnog, odnosno podsticajnog materijala za razvijanje pretčitačkih sposobnosti (Grosman, 2013. prema Čulić, 2019).

Slikovnica je knjiga koja ima mnogo uloga i funkcija u vaspitanju djeteta. Ona dijete uči o svijetu odmalena pogotovo ako su roditelji i vaspitači upoznati sa njenim ulogama i funkcijama i ako je znaju iskoristiti u svakoj prilici kod vaspitanja djeteta.

I TEORIJSKI DIO

1.ČITANJE I SLIKOVNICA

Slikovnice se čitaju djeci od najranijeg uzrasta. Za svaki uzrast postoji neka odgovarajuća slikovnica, priča ili pjesma. Kada se djeci čita oni razvijaju svoja čula, čulo sluha, vida i dodira. Čulo sluha razvijaju dok slušaju zvukove iz priče, to jest glas osobe koja im čita. Čulo vida razvijaju prepoznavanjem predmeta iz slikovnice, dok čulo dodira razvijaju opipavanjem slikovnica. Čitati se može u bilo koje vrijeme tokom dana, a čitanje treba da traje koliko i interesovanje djeteta. Glasno čitanje djeci pomaže u razvoju kognitivnih sposobnosti kroz razgovor o pročitanoj. Tokom čitanja, između odrasle osobe i djeteta razvija se posebna emocionalna povezanost.

1.1.Čitanje kao složena kognitivna aktivnost i pretčitačke vještine

Svijest o pisanom jeziku kod djeteta razvija se veoma rano, već sa oko dvije i po ili tri godine kod njih se uočava sposobnost razumijevanja značaja pisanog jezika.

Pretčitačkim vještinama naziva se osjetljivost kod djece za smisao i karakteristike pisanog jezika. One su uslov za kasniji razvoj čitačkih sposobnosti. Razvijenost pretčitačkih vještina kod djeteta može biti pokazatelj da li će dijete kasnije tokom školovanja imati problema sa čitanjem ili ne. Već u trećoj godini života može se uočiti razlika između djece koja će postati dobri ili problematični čitači. Pod pretčitačkim vještinama podrazumijeva se svijest djeteta o funkciji pisanog jezika, o tehničkim karakteristikama pisma i o procesima i tehnici čitanja.

Prema Čudinu Obradović (2001) dijete s dvije ili tri godine uočava da neko čita ili piše, shvata da pisani tekst ima neko značenje, svjestan je da čitanje ima svrhu da se uči i primi poruka. Pojavljivanje ovakve svijesti kod djeteta zavisi od toga koliko ima mogućnost upotrebe pisanih informacija u svom okruženju i u njegovom samostalnom učestvovanju u istim. U četvrtoj ili petoj godini života, djeca razvijaju svijest o razlikama u slovima, svijest o smjeru pisanja, razumijevanje osnovne interpunkcije, a takođe i usvajanje rječnika. Pojavljuje se i osvješćenost glasovne strukture riječi, to jest toga da se svaka riječ sastoji od posebnih glasova. Između pete i šeste godine života, poboljšava se uočavanje glasovne strukture riječi. Dijete počinje da rastavlja riječi na glasove, uživa u rimi i uočava aliteracije. Dijete tokom usmenog govora dijeli apstraktne jedinice – foneme na

simbole odnosno na slova. Između šeste i sedme godine, a kod neke djece i ranije, uspostavlja se saznanje korespodencije između glasova i dogovorenog znaka za taj glas-slovo.

Kada su pretčitačke vještine usvojene, započinje se primjena azbučnog načela. Između sedme i osme godine života dijete uočava kako izgleda grafička zamjena za svaki glas, odnosno kako izgleda odgovarajuće slovo. Uče šifrovanje i dešifrovanje riječi upotrebom slova. U prvom razredu dijete uči upotrebu velikog i malog slova, semantičko i sintaksičko znanje i pravila pisanja. U osmoj i devetoj godini života, djeca više pažnje obraćaju na smisao onoga što čitaju. U ovom periodu dijete više nema potrebu da se oslanja na ilustraciju, već samostalno zamišlja ono što je pročitano. Pretčitačke vještine su dobar pokazatelj dalje djetetove sposobnosti čitanja. Pretčitačke vještine se primjećuju u trećoj godini najčešće u prepoznavanju i pamćenju rime. Četvorogodišnjaci i petogodišnjaci pored pamćenja i prepoznavanja rime mogu da prepoznaju prvi i poslednji glas u riječi. Šestogodišnjaci i sedmogodišnjaci su sposobni da riječ razdvoje na glasove, prepoznaju glasovne igre riječima i aliteraciju, sposobni su za svrstavanje riječi prema početnom i završnom glasu. Na pravilan razvoj pretčitačkih sposobnosti kod djece utiče njihovo bogato okruženje (Nikolić, Milenković). Roditelji i djeca najčešće jednu slikovnicu čitaju više puta. Nakon pročitane slikovnice može da uslijedi komunikacija koja je veoma značajna za dijete:

- postavljanje podsticajnih pitanja (kod ovakvih pitanja, roditelji treba da postavljaju pitanja kako bi dijete što više samostalno govorilo, izbjegavajući ona na koje je odgovor glasi samo da ili ne. Primjer odgovarajućih pitanja je *Šta vidiš na ovoj livadi?*, a primjer pitanja koje treba izbjegavati je *Da li je ovo drvo?*)
- obogaćivanje odgovora (kada dijete da odgovor na postavljeno pitanje, razgovor o tome treba produbiti postavljanjem novog pitanja koje će se nadovezati na odgovor, na primjer: kada dijete imenuje određeni predmet, produblјivanje odgovora može biti razgovor o njegovoj upotrebi, boji ili funkciji)
- ponavljanje odgovora (roditelj ili vaspitač, odnosno osoba koja razgovara u tom trenutku, treba da ponovi djetetov odgovor, kako bi dijete znalo da je ispravno odgovorilo)
- pomaganje (roditelji treba da budu dobar primjer za dobar odgovor, dijete ne treba upozoravati da je pogriješilo, već mu nakon pogrešnog odgovora dati tačan odgovor),
- pohvale i hrabrenje (tokom čitanja kada dijete nešto prokomentariše iz priče, potrebno ga je pohvaliti riječima: *dobro si to primijetila, da, tako je* i slično),

- uvažavanje djetetovog interesovanja (ako dijete u određenom trenutku tokom čitanja želi da prokomentariše priču ili ilustraciju, treba ga saslušati a nakon toga nastaviti priču),
- vedrina i šala (čitanje treba da bude poput igre, djetetu zabavno i zanimljivo, a nikako kao moranje) (Čudina, Obradović 1996).

Čitanje je vaoma važno za uspjeh u životu. Školovanje je zasnovano na usvajanju, razvijanju i upotrebi vještine čitanja. Prvo se savladava tehnika čitanja, preko čitanja sa razumijevanjem, a teži se razvijanju čitanja iz ljubavi i znatiželje (Vigotski, 1977).

Čitanjem se:

- razvijaju kognitivne sposobnosti kao što su: pažnja, pamćenje, zaključivanje, mišljenje, zamišljanje (mašta),
- poboljšava komunikacija: bogati se rječnik, poboljšava se usmeno i pismeno izražavanje, stiču se nova znanja, bolje se komunicira,
- razvija osjećajnost, humanost i empatičnost, obogaćuje se emocionalni svijet, podstiče mogućnost shvatanja svojih i tuđih osjećanja, omogućava sagledavanje dešavanja iz drugačijeg ugla i usvajanje moralnih vrijednosti,
- podstiče kreativnost, razvijaju se različita interesovanja, upoznaju različita iskustva, razvija se želja za zanimljivim i korisno provedenim slobodnim vremenom,
- redukuje stres i napetost (Mladenović, 2018).

U pretčitačke aktivnosti spada “čitanje” slikovnica, pričanje i prepričavanje priča, učenje pjesama, odgovaranje na dječja pitanja i razgovori. Djeca ne bi trebalo da uče da čitaju i pišu prije polaska u školu, jer to može imati negativan uticaj na kvalitet čitanja i pisanja, ali i na stvaranje radnih navika i pozitivnog odnosa kasnije prema školi (Mladenović, 2018). Roditelji bi trebalo da kod djece razvijaju ljubav prema knjizi i čitanju, a ne da ih uče da čitaju prije početka osnovne škole.

U današnje vrijeme postoji veliki broj slikovnica za djecu predškolskog uzrasta i veoma je teško izabrati šta čitati djetetu predškolskog uzrasta. Važno je izabrati slikovnice koje će biti u skladu sa uzrastom i interesovanjima djeteta. Pažnju djeteta je veoma teško zadržati neki duži vremenski period, zbog toga je važno birati slikovnice sa primamljivim ilustracijama, sa jakim bojama i sa manje teksta koje će djetetu dozvoliti da i pored teksta, samo stvara svoju priču i da time razvija kreativnost i maštu odmalena (Blažević, 2020).

Kada dijete zajedno sa roditeljima ili vaspitačima, drži slikovnicu i gleda u nju, može da povezuje izgovorene riječi sa ilustracijama koje gleda. Na taj način dijete uočava povezanost između izgovorenih i napisanih riječi. Kada osoba koja čita, prstom podvlači tekst ili naglašava važne elemente tokom čitanja, dijete će lakše shvatiti da se slikovnica sastoji od korica, da se na početnoj strani nalazi naslov a da se poslednjom koricom završava čitanje knjige, da se čitanje počinje od prve stranice knjige od početka, da se čita slijeva nadesno i odozgo prema dolje. Kasnije kako je dijete starije uočavaće da se riječi sastoje od određenih slova, da svaka rečenica počinje velikim slovom, kako se tokom čitanja prelazi u novi red itd.

Čitanjem se djeca podstiču na razgovor. Čitanjem se javljaju nove teme između čitača i djeteta. Tokom čitanja, dijete se može poistovjetiti sa likovima, otkriti da se neka situacija ne dešava samo njemu/njoj, uživjeti u osjećanja druge osobe. Čitanjem se kod djece razvijaju socijalne i emocionalne vještine, kao što su razumijevanje i prepoznavanje svojih i tuđih emocija.

Najbolje bi bilo kada bi dijete samo izabralo slikovnicu koju želi da mu se čita. Potrebno je pronaći udobno mjesto gdje se mogu smjestiti i dijete i čitalac. U zavisnosti od uzrasta djeteta, čitač i dijete se dogovaraju gdje će ko sjedjeti. U čitanje može se uključiti više osoba, mijenjajući boju glasa i praveći različite grimase. Djetetu je interesantnije kad čitalac mijenja ton, visinu i jačinu glasa, ritam govora, imitira zvučne signale. Tokom čitanja važno je da dijete, može da gleda slikovnicu i da je dodiruje. Prije početka čitanja s djetetom treba prokomentarisati izgled naslovnice i naslov slikovnice.

Najmlađoj djeci odrasla osoba može pokazivati predmete iz slikovnice, a da ih djeca imenuju. Njima se mogu dati zadaci kao što su, na primjer: da pronađu određeni predmet koji odrasla osoba imenuje, da pronađe određenu boju. Dok se sa starijom djecom može razgovarati o likovima i događajima iz priče.

Nakon pročitane priče, s djetetom o njoj treba razgovarati. Način na koji će se s djetetom razgovarati zavisi od njegovog uzrasta. Pored postavljanja pitanja u cilju saznanja koliko je dijete zapamtilo i uočilo detalja, dijete može i prepričavati, mijenjati neki dio priče, bilo da je to početak, sredina ili kraj priče, dramatizovati, ilustrovati tu slikovnicu i slično.

Postoje određene vježbe za početno čitanje i pisanje kod djece. To su vježbe: posmatranja, slušanja, artikulacije, disanja, motoričke vježbe, usvajanje i razumijevanje pojma rečenice, pojma riječi i pojma glasa (Naumović, 2000). Vježbe posmatranja, podrazumijevaju upućivanje djece na analitičko posmatranje i uočavanje značajnih i manje značajnih detalja na predmetima i pojavama iz

bliže i dalje okoline. Dijete se usmjerava na uočavanje detalja, kao što su: boja, oblici, pokreti, mimika, gestikulacija.

Vježbe slušanja utiču na razvoj govornog i muzičkog sluha kod djeteta. Najbolje je organizovati vježbe u kojima će dijete slušati govor vaspitača, odrasle osobe, druga, spikera, glumca a sve to zbog uočavanja njihovih karakteristika, artikulacije i dikcije (Naumović, 2000). Vježbama artikulacije, cilj je savladavanje pravilnog izgovora svih glasova. U vrtiću sa djecom kroz igru treba raditi na ispravljanju glasova. Vježbe disanja imaju za cilj navikavanje djece i pravilno ekonomično disanje. Tokom govorenja i čitanja, dijete diše po potrebi i svjesno reguliše vazduh, udišući kratko i brzo i izdišući duže i usporenije. Vježbe za disanje se sastoje iz udisanja, zadržavanja i izdisanja vazduha u određenom vremenskom trajanju. Motoričke vježbe, su vježbe u pokretima, prije svega u pokretima ruku, kao priprema za pisanje, crtanje, modeliranje. Ovakve vježbe je najbolje izvoditi kroz igru. Prvo se počinje od crtanja, jer je zanimljivije, a zatim se prelazi na pisanje jednostavnijih crtica. Usvajanje i razumijevanje pojma rečenice, je nezaobilazan posao u pripremnom periodu, jer je važan za čitanje i pisanje. Važno je da dijete uočava rečenicu u govoru i pisanju. Pojam riječi se može usvojiti na više načina. Najjednostavniji način za djecu je da se pođe od nečega što je djetetu bliže, to jest, od konkretne stvari (Naumović, 2000).

Djeca su od samog rođenja okružena raznim simbolima što im kasnije olakšava mnogo toga pri razumijevanju pisanog jezika. Djeca gledaju različite natpise, slikovnice i znakove, i otkrivaju da pisani simboli imaju određena značenja (Berk, 2015).

Na razvoj dječijeg govora, kako su pokazala razna istraživanja, utiče svakodnevno čitanje od njihove druge godine. U toku ovih aktivnosti roditelj samo čita a zadatak djeteta je da sluša. Možemo zaključiti da se na različite načine čita sa djetetom u zavisnosti od njegovog uzrasta. Manja djeca komentarišu priču i imenuju stvari sa ilustracija, ali ne prepričavaju priču. Njihov govor postepeno napreduje i sve više samostalno mogu da prepričaju priču. Roditelji prilagođavaju govor čitanju u odnosu na djetetove govorne vještine. Podsticajno čitanje ima oblik dijaloga u kojem se periodi čitanja izmjenjuju s periodima razgovora o tekstu i ilustraciji, a razgovor postaje sve bogatiji i složeniji (Čudina Obradović 2008).

Na samom početku, predškolsko dijete ima problem da uoči da postoji razlika između crtanja i pisanja. Djeca oko četvrte godine svog života počinju da shvataju da pisanje dobija karakteristike pisanja slova (Levin i Bus, prema Berk 2015). Kod dijaloškog čitanja najvažnije je razumijevanje i preuzimanje aktivne uloge vaspitača i roditelja. Oni imaju zadatak da uvedu dijete u sve složeniju

upotrebu riječi. Prvo dijete počinje da imenuje bića i njihova svojstva a kasnije govori sve bogatije i duže, a zatim daje izjave sa dužim riječima i samostalno opisuje sadržaj priče i ilustracije (Čudina Obradović, prema Centner, 2007). Tokom uzrasta od pet do sedam godina života, djeca su sklona zamišljanju tokom pisanja slova. Prvo se fokusiraju na zvukove, kasnije na to da slovo ima odgovarajući glas, i da neka slova mogu povezivati različite glasove i da njihovo značenje zavisi od konteksta (McGee i Richgels, 2008. prema Berk, 2015).

Određeni broj učitelja smatra da djeca u prvi razred treba da dođu sa nekim osnovnim znanjem o slovima, s vještinom prepoznavanja kao i shvatanjem osnovnih pojmova pismenosti. Vaspitačima odgovara da su roditelji s djecom radili na osvještavanju glasova, slova i dekodiranju. Dok drugi istraživači smatraju da se učenje čitanja odgodi do početka prvog razreda, kako bi tada sva djeca istovremena učila da čitaju, pomoću učitelja koji bi to organizovao na zanimljiv, kreativan način, bez straha od neuspjeha (Čudina Obradović, 2014).

Tokom četvrte a najkasnije na početku pete godine života, roditelji bi trebalo da znaju svoju ulogu u podučavanju djeteta čitanju. Oni bi trebalo da znaju da svakodnevno čitanje utiče na djetetov govorni razvoj. Dokazano je da djeca koja imaju dobro razvijene govorne sposobnosti, lakše savlađuju obaveze u školi.

1.2.Uticaj okruženja – porodica i vrtić

Dijete u dodir sa slikovnicom dolazi samostalno ili pomoću starije osobe. Čitanje i razvoj čitačke kulture je veoma dugotrajan i složen proces, koji je potrebno započeti u porodici djeteta. Da bi čitalačka kultura bila uspješna, važno je, pored vaspitno obrazovne institucije, uključiti i cijelo društvo jer vaspitno obrazovni zadatak nije samo zadatak škole, već je i zadatak cjelokupnog društva, pa je ono odgovorno za djecu ali i za zaštitu obrazovanja.

Kada roditelji čitaju slikovnice djeci, oni ne samo da podstiču učenje jezika nego se razvija emocionalna veza između roditelja ili odrasle osobe koja čita i djeteta. Taj osjećaj povezanosti, ljubavi, lijepih trenutaka tokom zajedničkog „čitanja“ može kod djeteta izazvati želju za svakodnevnim čitanjem. Čitanje nikako ne bi trebalo da bude prisilno za dijete. Važno je da tokom čitanja uživaju i roditelji jer dijete može osjetiti da li roditelji čitaju „radi reda“ ili i oni uživaju tokom čitanja kao što bi trebalo i dijete. Dijete slušajući odrasle dok mu čitaju bogati svoj rečnik i razvija govor. Ima prve kontakte sa pisanim jezikom, stiče pojmove o tome kako izgledaju slova, njihovo značenje. Roditelji treba da budu pozitivan primjer čitanja svojoj djeci.

Istraživanja su pokazala da zajedničko čitanje doprinosi razvoju djetetovih komunikacijskih vještina. Roditelji, odnosno staratelji, pružaju djetetu prva iskustva zajedničkog čitanja u kojem dijete nije samo pasivni slušalac, već aktivni učesnik (Bukovčanin, 2022).

Da bi se kod djeteta razvijala ljubav prema knjigama, važno je da kuća u kojoj dijete živi i odrasta bude puna knjiga, časopisa kao i sredstava za čitanje i pisanje. Najbolje za dijete jeste da su mu svi ti materijali dostupni, da samostalno može da ih dohvati, zbog slobodnog izbora materijala koji ga interesuje u tom trenutku. Važno je da se dijete ne prisiljava na bilo kakve aktivnosti. Pored prisutnog materijala u kući u kojoj dijete odrasta, važno je ponašanje roditelja, njihov odnos prema govoru, čitanju i provođenja kvalitetnog vremena sa djetetom.

Porodični uticaj na razvoj čitanja pozitivan je kada dijete uoči da i sami roditelji cijene i vole knjige i da uživaju u njima, time će djeci svojim primjerom i kroz zajedničko čitanje, pokazati da je knjiga veselje, zabava i izvor uživanja. Djeca na prirodan način počinju voljeti ono što i roditelji vole, pa ukoliko roditelji vole čitati i djeca će biti motivisana za čitanje knjige i sama će postati čitači (Čudina Obradović, 2014).

Veoma je važno da se kod djece od ranog uzrasta razvijaju pretčitačke sposobnosti. Razvijanjem pretčitačkih vještina, razvija se i fonološka osjetljivost djeteta, poboljšava komunikacija, razumijevanje riječi i pravila pisanog teksta. Roditelji i vaspitači pokreću zanimanje i motivaciju za čitanje. Pored čitanja slikovnica, veoma je važno pjevati djeci pjesmice i brojalice. Važno je pratiti djetetov govorni razvoj u skladu sa određenim uzrastom djeteta. Pomoću glasnog čitanja, utiče se na djetetov kognitivni razvoj, rječnik se proširuje brže, podstiče se mašta i sposobnost razumijevanja (Čunović, Stropnik, 2015).

Važnost rada u dvoje proizilazi iz četiri načina učenja čitanja:

- gledanje odrasle osobe kako čita i koristi tekst
- saradnja sa osobama koje djetetu pružaju ohrabrenje, pomoć i motivaciju
- mnogo vježbe u aktivnostima čitanja
- uspješnost u razumijevanju teksta i uživanje u istom.

Svi ovi navedeni uslovi najbolje se ispunjavaju zajedničkim čitanjem djece i roditelja (Čudina Obradović, 2000).

Svaki vrtić treba da bude bogato opremljen podsticajnim materijalima za razvoj pretčitačkih sposobnosti djece. Nije dovoljno da taj materijal samo postoji već da je dostupan djeci u svakom

trenutku njihovog interesovanja. Materijali koje vrtići treba da imaju su: slikovnice, dječje enciklopedije, stripovi, časopisi, zbirke pjesama i tako dalje.

Neophodno je da se dnevni raspored vrtića podudara sa razvojnim potrebama djece kojoj je neophodno obezbijediti vrijeme i prostor za organizovanje pretčitačkih aktivnosti. Fizičko okruženje mora biti bogato opremljeno različitim materijalima kako bi djecu podstaklo na čitanje ili pisanje. Zanimljivo opremljen centar privući će i djecu koja možda nisu zainteresovana za čitanje. Podsticajni material, podstiče razvijanje pretčitačke vještine predškolskog djeteta (Bilan, 1999).

U vrtiću, svakodnevna aktivnost treba da bude čitanje slikovnica, kako bi se djeca uključivala u proces praćenja teksta, posmatranja ilustracija i komentarisane istih.

Pored obezbeđivanja dostupnosti knjiga, slikovnica i čitanja djeci, vaspitači i predškolske ustanove bi trebale dati informacije roditeljima o važnosti slikovnica za djetetov kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj. Roditelje o tome mogu obavijestiti prilikom dovođenja ili odvođenja djeteta, putem plakata, informisanja na roditeljskim sastancima ili putem pisane riječi. Vaspitač mora da zna koje su slikovnice odgovarajuće za koji uzrast djeteta, kako bi mogao da ih preporuči roditeljima i da osvijesti roditelje o važnosti čitanja djeci.

Uloga predškolske ustanove i vaspitača, trebalo bi da bude da obezbijedi prostor u kojem će djeca zajedno sa roditeljima i vaspitačima, moći da čitaju, prave slikovnice te da se bave raznim aktivnostima i igrama vezanim za čitanje, da obezbijede veliki broj kvalitetnih i odgovarajućih slikovnica. Ovakvim pravilnim pristupom u predškolskoj ustanovi, kroz igre i zanimljive aktivnosti vezane za čitanje i pisanje riječi, kod djece se stvara navika čitanja, te se knjiga prihvata kao važan dio svakodnevnice, a ne kao nešto na šta se dijete primorava (Hodaš, 2016).

1.3. Slikovnice

U 18. vijeku, u zapadnoevropskim zemljama koristile su se slikovnice sa rukopisnim tekstom. Crteži iz srednjeg vijeka, tretiraju se kao preteče stripa i slikovnice. Slikovnicama su se, u prošlosti, nazivale sve knjige koje su imale slike, te su se takve knjige tek u 19. vijeku počele definisati kao knjige u kojima dominiraju ilustracije. Među ovakvim knjigama su: ilustrovane biblije, ilustrovane ABC knjige, ilustrovana izdanja basni, te ilustrovana knjiga izdata 1658. godine koja se zove *Orbis sensulim pictus* (*Svijet u slikama*), koju je napisao Jan Amos Komenski. Njegov prvi cilj bio je da djeci pokaže svijet pomoću slika. Ilustrovani enciklopedijski rječnik, *Svijet u slikama*, ispunjen je

slikama, imenima i opisima stvari. Slike su bile rađeni drvorez na kojima su svi predmeti obilježeni brojevima koje prati tekst u cilju objašnjavanja navedenih pojmova. Čarls Hul je 1658. godine preveo slikovnicu Komenskog i njegov prevod se smatra prvom engleskom slikovnicom. Poslije toga su uslijedile brojne slične knjige. Sačuvana najstarija slikovnica u Hrvatskoj izdata je 1885. godine, pod nazivom *Domaće životinje* prema slikama Hajnriha Lotmana i prema tekstu Josipa Milakovića (Martinović, Stričević, 2011).

Prije postojanja termina slikovnice, ljudi su imali problem i kada bi napisali neko djelo, koje je po formi i sadržaju slično današnjim slikovnicama nisu znali kako da ga nazovu. Slikovnice se nisu istovremeno razvijale u svim zemljama, a postale su popularnije tek u novijem vremenu, te ih sada ima mnogo više.

Slikovnice u Crnoj Gori, nemaju dugu istoriju, pa samim tim ima mali broj slikovnica za djecu. Neka od dijela koja se izdvajaju, a odnose se na sve knjige za uzrast do šest godina života su sljedeća djela: *Tajna plavog kristala i druge bajke* i *Tajna jedne tajne*, autorke Dragane Kršenković-Brković, *Doživljaji magarčića Magića* i *Žabilijada*, autorke Bosiljke Pušić, *Zovem se Vil* (dječija knjiga) autora Nenada Vujadinovića, *Svečujuća školjka*, Dušana Đurišića, *Puh Đorđe*, autora Žarka Vučinića, *Zovu me Čupa*, autorke Nataše Nelević, *Doći ću iz šume čak*, autorke Jelene Bogojević, *Šta je slađe od kolača* Kristine i Sergeja Četkovića, *U kraljevstvu slova* i *Lutka koja govori*, Blage Žurić (Novović, Popović 2019).

Slikovnice su spoj verbalnog i vizuelnog medijuma, pa predstavljaju složenu tvorevinu isprepletanih kodova koja informacije prenosi i putem riječi i putem slike. U slikovnicama istovremeno postoji linearni (tekst) i nelinearni znak (slika). Linearni i nelinearni znak, pojedinačno za sebe imaju određeno značenje, a zajedno se odnose na jedan objekat iskazan zajedničkim naslovom određene slikovnice. U slikovnicama se nalaze dva komunikacijska koda, odnosno jedan kod koji predstavlja likovnu stvarnost i drugi kod koji predstavlja jezičku stvarnost. Likovni jezik dijete ne uči, dok jezički postepeno usvaja. Dijete u dodir sa slikovnicom može dolaziti samostalno ili pomoću starije odrasle osobe. Slikovnica u dječije ruke dopjeva već u prvoj godini života, a njihovo interesovanje za njih traje najčešće do trećeg razreda osnovne škole. U slikovnicama se nalaze ilustracije. Kod ilustracija za djecu, važno je da ilustrator vodi računa o tome da su slikovnice prvi dječiji udžbenici (Hameršak i Zima, 2015).

1.3.1. Kriterijumi izbora slikovnice

Prilikom izbora slikovnice roditelji i vaspitači moraju da vode računa koju slikovnicu će da čitaju djeci. U situacijama kada roditelji nisu stručni u izboru slikovnice, prilikom kupovanja, treba da zatraže pomoć od radnice biblioteke. Na velikom broju slikovnica nalaze se oznake za koji je uzrast ta slikovnica.

Slikovnice za dijete nisu samo sredstvo zabave, već vaspitno obrazovno sredstvo i sredstvo za razvoj kulturne ličnosti djeteta. Sadržaj slikovnice mora da bude edukovan i da im zadržava pažnju (Đorđev, Novičić, 2020).

Prilikom kupovine slikovnice treba izbjegavati slikovnice koje su kič, jer one nemaju estetsku vrijednost. Ilustracije kod takvih slikovnica su stereotipne, sladunjave, dok im je tekst besmislen, loš i lažno djetinjast. Takve slikovnice najčešće nemaju navedenog autora ni ilustratora. Slikovnice na kojima je navedeno ko je autor i ilustrator, lako će se prepoznati po bogatim i maštovitim likovnim sadržajima. Jezik takve slikovnice je smislen, dobar i lak, a ona sadrži jedinstvenu poruku i zaključak koji dijete može da zaključi (Čudina, Obradović, 2008).

Odrasli djeci mogu čitati, slikovnice sa kratkim pričama, koje imaju jednostavan tekst, sa dijalogom i rimom, informativne knjige sa kratkim tekstom, knjige sa pjesmicama, knjige o određenom liku i tako dalje. (British Council, 2008).

Prilikom čitanja i roditelji treba da uživaju jer će taj osjećaj prenijeti na dijete, pa je zbog toga važno da biraju interesantne slikovnice. Roditelji bi trebalo jednu istu slikovnicu da uvijek čitaju na isti način. Djeci je uvijek zanimljivije kada roditelji tokom čitanja mijenju boju glasa, visinu, dinamiku.

Prilikom izbora slikovnice važno je voditi računa o uzrastu djeteta. Slikovnica treba da prati razvoj djeteta kroz sve aspekte. Struktura rečenica treba da bude jednostavna, ne previse proširena (Đorđev, Novičić, 2020). Važno je da se djetetu daju slikovnice koje će biti u skladu s njegovim potrebama i iskustvom, koje će pratiti i podržavati dječiji razvoj, odgovarajući na njihove potrebe i interese (Martinović, Stričević, 2011). Da bi roditelji lakše mogli procijeniti koja slikovnica je za njihovo dijete, na njoj bi bilo poželjno da se istakne za koji je uzrast namijenjena.

S djetetovim odrastanjem mijenjaju se i njegova interesovanja, znanja i sposobnosti. Uzasne granice djeteta su okvirne i zavise od djetetovog iskustva, razvojnih sposobnosti i želja. Slikovnice za djecu jasnog uzrasta uglavnom ne sadrže tekst ili se uz sliku nalazi opis predmeta. Djeci do godinu dana treba davati leporelo slikovnice. Prve knjige prikazuju slike, predmete, životinja, pojave, boje,

brojeve i osobe iz okoline. To su najčešće slikovnice, koje su usmjerene na imenovanje stvari. Dijete prepoznaje, imenuje i opisuje ilustracije. Za djecu do godinu dana, mogu biti namijenjene slikovnice koje sadrže pjesmice i brojalice. One podstiču razvoj osjećaja za glasove, ritam i intonaciju govora. Treba da sadrže što manje detalja, da ne bi odvlačile pažnju djeteta. Prve dječje slikovnice su od tkanine, plastike, sunđeru ili od čvrstog kartona, ovakve slikovnice mogu i da sadrže taktilni dio ilustracije (Đorđev, Novičić, 2020).

Za djecu od godinu do dvije godine prikladne su edukativne slikovnice, dok u drugoj godini djeca razumiju jednostavne radnje i problemske situacije i mogu im se čitati slikovnice koje sadrže određenu priču. Od druge do treće godine preporučuju se problemske slikovnice i ilustrovane knjige, koje najčešće govore o životinjama, životu ljudi i sadrže jednostavne zaplete. U trećoj i četvrtoj godini djeca svakodnevno usvajaju nove riječi. U ovom uzrastu za njih su prikladne složenije slikovnice. Djeci se mogu čitati slikovnice sa jednostavnijim zapletom, kako bi ono moglo da predvidi šta će se dalje dogoditi, mogu sadržati samo ilustracije čiji redosled čini priču koju dijete samo ili uz pomoć odrasle osobe stvara. Problemske slikovnice su pogodne za ovaj uzrast. Tokom četvrtе i pete godine, aktuelne su slikovnice sa jednostavnim zapletom i događajima koji su bliski djetetu. Najčešće je tekst na lijevoj, a ilustracija na desnoj strani.

Vaspitači treba da podstiču dijete da prepriča priču koja se nalazi u slikovnici. Od pete do sedme godine dijete interesuju različiti književni žanrovi. Tekst u slikovnicama, može biti u obliku bajke, basne, priče, teksta u stihu.

Za djecu starijeg predškolskog uzrasta namijenjene su slikovnice sa maštovitim pričama. Djecu u ovom periodu interesuju priče o prirodi, prirodnim pojavama, dalekim krajevima, drugim kulturama i slično. U periodu kraj predškolskog uzrasta i početak školovanja, koriste se slikovnice koje dijete pripremaju za učenje (Đorđev, Novičić, 2020).

1.3.2.Tradicionalno i savremeno shvatanje slikovnice

Zbog specifičnosti svog izraza, slikovnica kao predmet istraživanja pojavljuje se i u okviru istorije umjetnosti i književnosti. Tek osamdesetih godina prošlog vijeka, u istraživanjima se počela uzimati u obzir interakcija slike i teksta u kreiranju sadržaja (Nikolajeva, 2003). Istoričari umjetnosti koji su se bavili slikovnicom više su pažnju posvećivali ilustraciji u odnosu na tekst. Dok su u istoriji umjetnosti istraživači više vodili računa o liniji, obliku, svjetlosti i tami i prostoru a tekst su ignorisali (Nikolajeva, 2003). Slikovnice su prva knjiga s kojom dijete ulazi u svijet književnosti. Istraživanju slikovnice treba se pristupiti kao cjelini, koja je sastavljena i od teksta i od slikovnih elemenata. Postoje različita shvatanja slikovnice u odnosu na kulturu i zemlju, pa u nekim zemljama slikovnica služi samo za zabavu, dok u nekim drugim služi i u obrazovne svrhe (Nikolajeva, 2003). Prema Crnkoviću i Težaku (2002), slikovnice su smještene u pravu dječju književnost, koja obuhvata dječju poeziju, priču, dječije romane.

Prilikom opisa slikovnice ističe se njena dvodimenzionalnost. Na temelju onoga što slikovnica predstavlja, zaključuje se da je slikovnica primjer žanra. S obzirom na višeznačnost termina žanr, slikovnicu je najkorektnije označiti sintagmom neutralnog značenja kao strukturirani materijal za čitanje, koji je namijenjen za djecu koja ne čitaju samostalno. Na osnovu sprovedenog istraživanja na korpusu slikovnica namijenjenih djeci u trećoj godini života, došlo se do zaključka da je u današnjim slikovnicama kao i u slikovnicama u prošlosti prisutna dominacija različite vrste lirske poezije i kratke priče (Martinović, 2011).

Ilustracije današnjeg doba su se razvile do te mjere da postaju prepoznatljive pa se mogu smatrati posebnom vrstom likovne umjetnosti. U traženju odgovora na pitanje savremenog shvatanja slikovnice kroz literaturu, zaključujemo da savremeno shvatanje slikovnice ne može biti zadovoljeno objašnjenjem slikovnice kao povezanosti slike i teksta. Zapravo shvatamo da slikovnica teži otkriti prirodu ovog odnosa. Tek u novije vrijeme dolazi se do saznanja o važnosti povezanosti slike i teksta, pa se istražuju načini na koje se ona ostvaruje. Opšte shvatanje je da u odnosu slike i teksta postoji paralelnost i međuzavisnost. Pod paralelnosti se podrazumijeva istovremenost i jednakost. Slike i tekst u isto vrijeme govore i važno je da ih djeca u isto vrijeme posmatraju da bi se moglo shvatiti o čemu se govori. Odnos između slike i teksta je veoma dinamičan (Nikolajeva, 2003, Pantaleo, 2005). Veliki broj autora odnos slike i teksta u slikovnicama opisuje jednim pojmom – sinergija (Pantaleo, 2005).

1.3.3. Podjela i funkcija slikovnice

Slikovnice se mogu koristiti u strukturisanim situacijama kao što su škola i vrtić, ali i u svakodnevnim životnim situacijama. Adekvatno izabrane slikovnice kod djece doprinose buđenju mašte, razvijanju psihomotornih sposobnosti, zapažanju elemenata cjeline, zadovoljavanju kreativnih potreba i drugo (Martinović, Stričević 2011). Slikovnice koje imaju socijalni, istorijski, kulturni značaj, pri čemu ilustracije i cjelokupni dizajn nude djetetu jedinstveno iskustvo, utiču na brojne aspekte razvoja kod djeteta. Slikovnice pomažu djetetu da pomoću njih uči svijet oko sebe. Teme u slikovnicama su obrađene na zanimljiv i duhovit način, nenametljivo i u prenesenom značenju. Slikovnice, takođe, omogućavaju djetetu da upozna okruženje koje mu nije poznato, koje nije imao priliku uživo da vidi, na primjer, djetetu iz grada mogu približiti selo, životinje, šumsko voće i mnoge stvari koje su povezane sa selom. Situacija može biti i obrnuta: djeci sa sela približiti život u gradu, prometni saobraćaj, vožnju tramvajem, život u zgradi i tako dalje. (Bratić, 2020).

1.3.4. Podjela slikovnica

Ne postoji samo jedna određena podjela slikovnica, već ih ima više po različitim kriterijumima na osnovu kojih se dijele. Autori Z. Diklić, D. Težak i I. Zalar slikovnice dijele prema njihovoj funkciji: na slikovnice spoznajnog i poetskog tipa (Diklić, Težak i Zalar, 1996, prema Derniković Gospočić, 2017). Prema N. Grafenauer (1978) slikovnice se dijele na tradicionalne, timske, literarne, strip slikovnice, slikovnice bez riječi i na realne slikovnice. M. Nikolajeva (2003) slikovnice je podijelila u odnosu na količinu teksta i slike (Martinović, Stričević, 2011): slikovnice u kojim je odnos između slike i teksta simetričan, u kojima se slika i tekst međusobno dopunjuju i slikovnice u kojima je odnos između slike i teksta podjeljen po stepenovima.

B. Majhut i D. Zalat su slikovnice podijelili u odnosu na oblik: leporelo, pop-ap, nepoderive, slikovnice igračke, multimedijalne slikovnice i elektroničke slikovnice. Prema strukturi sadržaja na narativne i tematske slikovnice, dok su u odnosu na sadržaj podijelili na različite sadržaje: životinje, svakodnevnica i abecedni sadržaj slikovnica. Njihova podjela u odnosu na kriterijum primjene likovnih tehnika i učešće recepijenata je na: lutkarske, fotografske, stvarne dječje crteže, ilustracije umjetnika, strip slikovnice i tako dalje (Đođev, Novčić, 2020).

Spoznajne slikovnice se drugačije zovu edukativne slikovnice. One omogućavaju djetetu da dobije informacije iz života, odnosno omogućavaju mu da upozna prirodu i društvo koje ga okružuje. Koristeći njih kod djece se razvijaju pretčitačke vještine. Njihov sadržaj je veoma zanimljiv i na duhovit način predstavljen svakodnevnim stvarima, pojavama i vrijednostima. Dominira edukativna i vaspitna uloga. Njihov je zadatak da djetetu predstave nove informacije (Đorđev, Novičić, 2020).

Edukativne slikovnice mogu biti sledeće: *Moja prijateljica ima Doaunov sindrom*, *Zašto trebam prati zube?*, *Dječija enciklopedija: naš svijet u brojkama*, *Kako zmaja naučiti dijeliti*, *Što je moje i tvoje je*, *Učimo koliko je sati s vukom*, *Što su bakterije i virusi* i slične edukativne slikovnice.

Slika 1: Edukativna slikovnica

Poetske slikovnice ne daju djeci previše pouzdana i precizna znanja, već djeluju na razvoj dječije mašte i ukusa. To su slikovnice koje nemaju sazajnu već umjetničku ulogu. One su veoma kratke i vezane su za svakodnevni život (Martinović, Stričević, 2011).

Poetske slikovnice su: *Medo znaš li koliko je sati?*, *Ti moja prekrasna djevojčice*, *Poetska slikovnica itd.*

Slika 2: Poetska slikovnica

Problemske slikovnice se koriste da se djeci približe neke „teške“ teme za njihov uzrast iz svakodnevnog života. U ovim slikovnicama najčešće glavni lik ima neki određeni problem, osjećanje ili situaciju, koja se na kraju riješi. One omogućavaju djeci da uoče da nisu jedini koji imaju neki problem i da taj problem ima rješenje. Teme problemskih slikovnica mogu biti sljedeće: rođenje brata ili sestre, razvod roditelja, smrt bliskog člana porodice ili životinje, nasilje, različiti strahovi, od mraka, zubara, vode, visine, o ponašanju sa drugim ljudima, pokazivanju emocija, dijeljenju igračaka i slično. Najčešći likovi su životinje. Autori prilikom pisanja problemskih slikovnica moraju da imaju određene kompetencije iz dječije psihologije i pedagogije.

Problemske slikovnice su sljedeće slikovnice: *Ana i gospodin Strahojed*, *Mišić je tužan jer mu nedostaju roditelji*, *Kad je ljut zeko se ozlijedi*, *Žirafica je tužna jer đeda više nema*, *Ovčicu je strah jer će dobiti brata* i slično.

Slika 3: Problemske slikovnice

Leporelo slikovnice se drugačije nazivaju slikovnice „harmonike“, zbog svog drugačijeg izgleda. Sa njima se djeca prvo susreću. Namjenjena su djeci jaslenog uzrasta, jer za njih nije potrebna

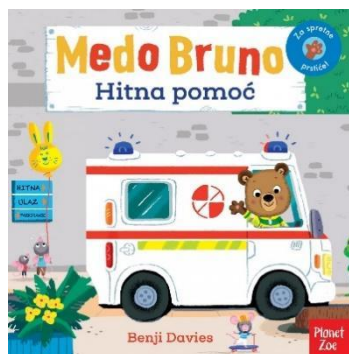
razvijena fina motorika, da ih dijete otvara i zatvara (Kovač, 2013). Najčešće imaju od šest do deset strana, na svakoj od njih se nalazi ilustracija koja se odnosi na jednu cjelinu i savijaju se poput harmonike (Đorđev, Novičić, 2020).

Slika 4: Leporello slikovnice

Interaktivne slikovnice, su veza između klasičnih i digitalnih slikovnica. Kod djece kroz raspoznavanje zvukova, boja i oblika razvija se vještina opažanja i prepoznavanja. U njoj se nalaze i slika i tekst koji se međusobno dopunjavaju. One mogu da oponašaju različite zvukove na primjer zvukove životinja, automobila, reprodukuju određene uspavanke, melodije i tako dalje. (Đorđev, Novičić, 2020).

Interaktivne slikovnice su: *Zeko ide na spavanje*, *Meda Čeda*, *Zečić kod zubara*, *Medo Bruno*, *Hitna pomoć* i sl.

Slika 5: Interaktivna slikovnica

Pop-ap slikovnica se zove tako jer svakim okretanjem „iskače“ ilustracija u prostor. Od drugih ilustracija razlikuje je to što prikazuje pokret, trodimenzionalnost i dubinu. „Svaki nivo ilustracije na kraju je savijen pod pravim uglom i pričvršćen za donji dio. Otvaranjem knjige ti nivoi se sami izdižu i stvaraju utisak trodimenzionalnosti“ (Simić, 2015, str.58).

Pop-ap slikovnice su: *Dečije novine pop up*, *Moja prva pop-up knjiga životinje*, *Zlatokosa i tri medvedića*, *Selo*, *pop-ap slikovnica...*

Slika 5: Pop-ap slikovnica

Taktilna slikovnica pomaže djeci da razvijaju čulo dodora pomoću nje. One na svojoj početnoj korici imaju određeni materijal za taktilni doživljaj. Pomoću različitih taktilnih dodira koji se nalaze u slikovnici, omogućava djeci koja imaju problema sa vidom da dožive priču.

Taktilne slikovnice su: *Školska knjiga*, *Taktilne slikovnice*, *kroz prozor*, *Domaće životinje*, *Kućni ljubimci*, *Maleni prijatelji* i sl.

Slika 6: Taktilne slikovnice

1.3.5.Funkcije slikovnice

Funkcije slikovnice mogu biti sljedeće: iskustvena, estetska, saznavna, govorno-jezička, informacijsko-vaspitna i zabavna (Čačko, 2000).

Iskustvena funkcija omogućava djetetu da doživi neko novo iskustvo kroz slikovnice. Omogućava mu da sve što ne može da vidi uživo, vidi kroz slikovnicu. Ona mu omogućava da vidi daleke zemlje, kako su ljudi življeli u prošlosti, da nauči o mnogim društvenim temama i

multikulturalnosti. Pomoću njih djeca koja žive u gradu, mogu da otkriju kako žive ljudi na selu, životinje, šumske podlove, poljoprivredne poslove i slično, dok djeci koja žive na selu omogućavaju da vide gradove, velike solitere, tramvaje i slično. Iskustvena funkcija slikovnice pruža im nova znanja.

Estetska funkcija slikovnice, služi da se kod djeteta razvija emocija i različiti doživljaji, da probudi interesovanje kod djeteta za čitanjem i da se razvija osjećaj za lijepo, izgrađivanje ukusa. Slikovnica kod djeteta može stvoriti osjećaj za lijepo, i potaknuti ga na razmišljanje o tome i u svakodnevnom životu i u budućem obrazovanju. Njena osnovna važnost je da kod djeteta razvija kreativnost, razvija njegovu maštu i razvija interesovanje za umjetnost kod djeteta (Majhut, Batinić, 2017).

Saznajna funkcija omogućava djetetu da provjeri sopstvenu spoznaju i znanja o stvarima, odnosima i pojavama i tako mu pruža povratnu informaciju o njihovoj ispravnosti (Majhut, Batinić, 2017).

Govorno-jezička funkcija kod djeteta se pomoću slikovnica, razvija tako što podstiče i podupire fonemske i fonološke svjesnosti, upoznavanje karakteristika teksta, razvoj učenja i bogaćenje rječnika. Interesantna slikovnica, puna zanimljivog teksta, slike i teme kod djeteta razvijaće maštu, kreativnost, razumijevanje teksta i bogaćenje rječnika (Martinović, Starčević, 2011). Tekst slikovnice treba: da bude sastavljen od riječi koje su tipične za dječje izražavanje, da prikazuje predmete koji bude interesovanje djeteta, da prikazuje predmete koji su od vitalne važnosti, pripadaju najbližoj okolini ili ih dijete koristi u igri. Koji će broj riječi biti u slikovnici zavisi od uzrasta djeteta kojem je slikovnica namijenjena. Rečenice moraju da budu proste ili proširene. U prošlosti su postojala različita mišljenja kada je vrijeme da dijete počne da koristi slikovnice. U prošlosti su mislili da je vrijeme za slikovnice od godinu i po do dvije godine, a sada je mišljenje da se slikovnice djeci trebaju čitati od najranijeg uzrasta već u prvoj polovini prve godine života. U zavisnosti od uzrasta, zavisi i koja se slikovnica čita, koliko će biti teksta. Ona se ostvaruje paralelno sa ostalim funkcijama, a u velikom broju slučajeva ona je posledica svake druge funkcije (Bratić, 2020).

Informacijsko-vaspitna funkcija slikovnice služi da djetetu omogući da, posmatrajući odrasle osobe dok im čitaju stvara osjećaj da je knjiga izvor znanja, da se pomoću određenih slikovnica lakše razumiju određene pojave i veze i da se dolazi do određenih informacija pomoću slikovnica. Takođe, kroz ovu funkciju slikovnica omogućava da kroz nju dijete lakše otkrije da ima neki problem, uoči određene uzročno-posledične veze između stvari i pojava, dobije odgovore na pitanja koja ga

interesuju, da uči kroz igru. Slikovnice kod djece potiču i samostalno analiziranje, upoređivanje informacija o kojima dijete već zna i s onima koje tek saznaje (Bratić, 2020).

Zabavna funkcija je veoma važna funkcija, jer dijete sve lakše usvaja dok mu je zabavno i dok se to odvija kroz igru. Knjige treba da postanu djetetu prijatna navika a ne prisila, jer se time mogu postići samo negativne stvari. U takvim slučajevima knjige bi postale dosadne i odbojne. Da bi ostale funkcije mogle biti ispunjene, zabavna funkcija je preduslov za njih (Čačko, 2000).

U slikovnicama je svaka od ovih funkcija isprepletana, neke su više prisutne a neke manje, ali svaka mora da postoji da bi slikovnica ispunila svoj cilj. Smatramo da značajno mjesto zauzima zabavna funkcija, jer u koliko djetetu nije interesantno da sluša dok mu roditelji čitaju ili da on samostalno lista, neće se moći ispuniti ni ostale funkcije.

1.4. Uloga slikovnice u razvoju pretčitačkih vještina

Slikovnice su od samog svog nastanka imale jasnu svrhu i ulogu, odnosno funkciju. U današnje vrijeme slikovnice se mogu koristiti i u vrtiću i školama ali i u svakodnevnom životu. Svrha i uloga slikovnice je kompleksna i zahtjevnja za razmatranje, zbog različitih faktora kao što su: pol djeteta, njegov uzrast, sposobnosti djece kojima se slikovnice čitaju i njihove potrebe. Slikovnice kod djece bude njihovu maštu, dijete zapaža elemente na cjelinama, razvija psihomotorne sposobnosti, zadovoljava svoje kreativne potrebe (Martinović, Stričević, 2011).

Današnje, savremene slikovnice imaju kulturni, socijalni i istorijski značaj. Tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn nude djetetu jedinstvena iskustva, koja kasnije utiču na brojne aspekte njegovog razvoja. Slikovnice omogućavaju djetetu da razvija kritičko mišljenje, uči o prihvatljivim pravilima ponašanja. Pomoću slikovnica djeca predškolskog uzrasta podstiču se na razmišljanja o različitim situacijama, upoznaju se sa raznim situacijama, stiču uvid u neke aspekte života čijeg postojanja dijete nije ni bilo svjesno (Čačko, 2000).

Prema istraživanju koje se sprovodilo u crnogorskim vrtićima, na temu Uloga i primjena slikovnice u predškolskoj praksi, pokazalo se da slikovnice imaju veliki uticaj na dijete. Taj uticaj se ogleda u razvoju, govora, mišljenja, mašte, pamćenja, zaključivanja, pažnje, usvajanja pojmova,

bogaćenja rječnika, slobodnijeg izražavanja, ljubavi prema knjizi, pisanoj riječi i slikovnom izrazu, audio vizuelna osjetljivost, ali i učenje po modelu (Novović, Popović, 2019).

Dječju pažnju treba usmjeravati, kako na početnu tako i na posljednju koranic knjige. Upoznavanje sa tekstom i razumijevanje njegovog značaja i značenja važan je faktor u pretčitačkom periodu u savladavanju kompleksnih vještina čitanja i pisanja. Važan korak u usvajanju čitanja i pisanja u kojem slikovnice mogu imati značajnu ulogu jeste uvježbavanje orijentacije u tekstu i upoznavanje s pismom. Djeca razvijaju svijest o grafičkoj formi i organizaciji teksta i tehničkim karakteristikama pisma (Popović, Novović, 2020).

Djetetu tokom čitanja treba omogućiti da prati tekst, kako bi tokom razgovora sa odraslom osobom, razmatrali grafički oblik i način organizacije, što podrazumijeva uočavanje pasusa, rečenice i njegov raspored u tekstu. Gledanjem teksta dok odrasla osoba čita dijete shvata da se tekst čita odozgo nadolje i slijeva nadesno. Ovo uočavanje ne trebaju da budu previse očigledno za dijete, već prateća aktivnost, kroz koju dijete upoznaje svijet pisanog jezika i doprinosi razumijevanju njegovog funkcionisanja i primjene. Vaspitač na početku početnog opismenjavanja, može da na tabli ili flip-čartu zapisuje najvažnije podatke iz pročitane slikovnice. Na taj način se djeci pokazuje da se ono što se govori prenosi u određene simbole i da ti simboli imaju određeno značenje (Popović, Novović, 2020).

Djeca tada uočavaju riječi, kao i da se rečenica sastoji od više riječi, a riječi od više znakova (slova), da postoje velika i mala slova, da se piše kako se i čita slijeva nadesno i odozgo nadolje. Kada se slikovnica štampa važno je da se vodi računa da bude gramatički i pravopisno tačno napisana i da ispoštuje pravila o veličini, obliku slova i da uspostavi kontrast između boje slova i njihove podloge (Popović, Novović, 2020).

Korišćenje slikovnica u periodu početnog opismenjavanja, omogućava bogaćenje rječnika (Stolt, Hataja, Lapinleimu, Lehtonen, 2008; Bates i Goodman, 1997, 1999), a posebno razumijevanje jezičke poruke i njeno kreiranje. Leksika u tekstu slikovnice prilagođava se uzrastu djeteta. Da bi dijete shvatilo smisao slikovnice mora da razumije sve riječi iz teksta, da mu bude poznato značenje tih riječi. Usvajanje novih riječi i njihovo razumijevanje omogućava djeci da se preciznije izražavaju prilikom razgovaranja sa vršnjacima, odraslima i okruženjem u cjelini, ali i da lakše razumije onoga ko im šalje poruke.

U fazi početnog opismenjavanja važan je razvoj fonemske i fonološke svjesnosti. Prepoznavanje činjenice da se izgovorena riječ sastoji od glasova i uočavanje njihove pozicije u riječi, a zatim i redosleda, vještina je bez koje nema čitanja a kasnije ni pisanja. U razvoju fonemske

osjetljivosti i fonemske svijesti, važno je uočavanje početnog i završnog glasa u riječi (Cunningham, 1990). Fonemska svjesnost jeste „mogućnost djeteta da svjesno raspoznaje glasove u riječi, njihov broj i položaj, te svjesno razmišljanje o strukturi riječi i mijenjanju ispuštanjem, dodavanjem, zamjenom i pokretanjem glasova” (Čudina-Obradović, 2014,114).

Prepoznavanje rime i slogova i uočavanje riječi i djelova rečenica razvija se tokom predškolskog čitanja, odnosno, slušanja priča, kazivanje pjesama u rimi i njenog uočavanja, pa se oblici fonološke svjesnosti pojavljuju u prepoznavanju, rastvaranju i smišljanju rime, rastavljanju riječi na slogove i slično. Razvijati prethodno navedene sposobnosti moguće je početi veoma rano, ali se vježbe posebno primjenjuju u godini pred početak škole (Čudina-Obradović, 2014). Fonemska svjesnost se razvija „od slušne percepcije većih leksičkih jedinica prema manjim”, pa slikovnica postaje zanimljiva i predstavlja motivišuće polazište za uvođenje djece pomenutog znanja (Čudina-Obradović, 2014). Sintaksički i morfološki razvitak govora počinje u vrtiću i nastavlja se početkom osnovne škole. Kroz postupno izučavanje tokom obrazovanja djeca na osnovu imanentne gramatike, usvojene tokom ranog učenja jezika, uočavaju, razumijevaju i osvješčuju jezik kao sistem znakova i zakonitosti na osnovu kojih funkcionišu. Važan činilac jeste didaktička ili školska gramatika, koja je prilagođena i prijemčiva mladim govornicima i njihovim mogućnostima shvatanja i prihvatanja jezičkih zakonitosti (Težak, 1996).

Susreti djeteta sa slikovnicama od predškolskog uzrasta pa dalje, kod djeteta može stvoriti ljubav prema knjizi i pisanoj riječi i kod djeteta probuditi želju da sluša priče a kasnije i samostalno da čita (Popović, Novović, 2020). Ljubav prema knjizi imperativna je i svevažeća vrijednost koja se tokom obrazovanja razvija, pa metodički pristup u interpretaciji prvih književnoumjetničkih sadržaja mogu značajno uticati na intrinzično-motivacini i čitalačko-interesni impuls djece i potrebu za daljim traganjima u književnoumjetničkom svijetu (Novović, Popović, 2019).

Prve faze književnog vaspitanja u predškolskom razdoblju karakteriše sposobnost doživljavanja događaja i likova, neverbalno i verbalno iskazivanje doživljaja, slušanje umjetničkih tekstova i pamćenje i kazivanje stihova. U drugoj fazi koja obuhvata školsko razdoblje, započinje sistematski osmišljeno književno vaspitanje i obrazovanje prema aktuelnim nastavnim programima. U tom uzrastu učenici pokazuju sposobnost estetskog percipiranja, doživljavanja i uživanja, zamišljanja, pamćenja pojedinosti, reprodukcije fabule, razlikovanje vrste teksta, prepoznavanje teme, etičke i socijalne karakterizacije likova, raščlanjivanje i opisivanje teksta (Rosandić, 2005).

Kada se adekvatno i na vrijeme odgovori na potrebe djece, a zasniva se na poznavanje njihovih sposobnosti, te postave izazovi koji će djecu motivisati za nova saznanja, otvara se mogućnost razvoja ljubavi prema lijepoj književnosti i knjigama ali i prema trajnom buđenju želje da se iznova i iznova čita (Popović, Novović 2020).

1.4.1.Pretčitačke vještine i njihov značaj

Pretčitačke vještine su veoma značajne za buduće čitače, ali i za cjelokupni budući uspjeh u školi. Početne pretčitačke vještine prepoznaju se još kod četvorogodišnjaka i petogodišnjaka koji prepoznaju rime i pamte pjesmice u rimi ali i prepoznaju prve i posljednje glasove u riječi. Dok su šestogodišnjaci i sedmogodišnjaci sposobni da kažu koji glasovi čine jednu riječ i sposobni su za svrstavanje riječi prema početnom i završnom glasu.

Sva znanja i vještine koje su potrebne za čitanje djeteta dijele se na: pretčitačke vještine i čitačke vještine (Čudina, Obradović, 2002).

Pretčitačke vještine usvajaju se od djetetovog rođenja, počevši od slušanja majčinog glasa, riječi i intonacije. Dijete saznaje da postoji pisani govor mnogo ranije nego što počne čitati i pisati samostalno. Pretčitačke vještine mogu se primjetiti kod djeteta između 2 i po i tri godine djetetovog života. Pretčitačke vještine su svjesnosti djeteta o pisanom aspektu. Postoje tri aspekta a to su: o funkciji pisanog jezika, o tehničkim karakteristikama pisma i o procesu i tehnici čitanja (Čudina-Obradović, str. 16-17).

Kada je u pitanju, funkcija i svrha pisanog jezika, dijete s dvije ili tri godine može da prepozna da neko upravo čita ili da neko piše, počinje da bude svjesno da iz pisanog teksta dolazi neka poruka. Ta se svijest pojavljuje kao prva pomisao o pismu, a njeno pojavljivanje zavisi od upotrebe pisanih informacija u djetetovom okruženju i njegovom učestvovanju u “čitanju”.

Kod djece pojmovi o tehničkim i dogovornim karakteristikama, pojavljuju se između četvrte i pete godine života. Tada dijete uočava razliku u slovima, smjer pisanja slijeva nadesno i odozgo prema dolje, razumije interpukcijske znakove. Dijete usvaja da svaka riječ za sebe ima određeno značenja. Takođe, usvaja i da se riječi sastoje od posebnih glasova. Prepoznavanje se prvo ogleda u shvatanju i prepoznavanju rima a poslije i prepoznavanju prvog glasa u riječi. Posle pete i početkom šeste godine, dijete bolje uočava strukturu riječi. Dijete je spremno za rastavljanje riječi na glasove, uživanje u rimi i uočavanje aliteracije. Između šeste i sedme godine, a nekada i ranije, djeca otkrivaju

vezu između glasova i slova. Tada su djeca spremna za čitanje, a dijete usvajanjem povezanosti između glasa i slova poboljšava pretčitačku vještinu raščlanjivanjem riječi na glasove.

Kada dijete prije polaska u osnovnu školu razvija pretčitačke vještine, pravi sebi temelj za kasnijim lakšim i bržim usvajanjem čitanja s razumijevanjem. Na usvajanje mnogo utiče ponašanje roditelja prema djetetu, da li razgovaraju sa djecom, redovno im čitaju, bogate djetetov rječnik, uče ga o važnosti čitanja i pisanja, pružaju mu mogućnost da samo istražuje knjige, podstiču ga da razgovara, prepričava i tako dalje.

Govorne vještine, su vještine koje dijete stiče svakodnevno, tokom razgovora sa roditeljima, postavljajući pitanja i dobijajući odgovore na njih, razgovorom sa vršnjacima. Na ovaj način dijete uči da se riječi sastoje od glasova, da sve što se izgovori ima određeno značenje, da priča ima početak, sredinu i kraj. Obilježja teksta, dijete će uočiti zajedničkim čitanjem i razgledanjem slikovnica. Najvažnija pretčitačka vještina djeteta je glasovna osjetljivost kojom dijete prepoznaje tokom čitanja pjesmice u rimi i upozorenja na glasove u riječima da se riječi sastoje od glasova, te da se svaka riječ može rastaviti na glasove, odnosno, da se glasovi mogu sastaviti u jednu riječ. Glasovna osjetljivost najbitnija je za učenje čitanja, jer samo ona omogućava zamjenu glasova slovima i zamjenu slova glasovima, što je zapravo početak čitanja. Zajedničkim čitanjem sa roditeljima djeca uočavaju, kakvi su oblici slova i povezanost glasova sa slovima, te će postupno prepoznavati značenje pojedinih cijelih riječi i povezanost određenog slova s uvijek istim slovom. Kada dijete razumije značenje čitanja i pisanja i usvojilo je sve pretčitačke vještine, spremno je za početak čitanja (Čudina, Obradović, 2008).

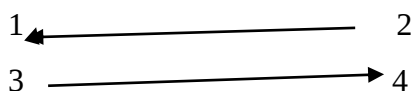
1.4.2. Svjesnost djeteta o pisanom jeziku – funkcija pisanog jezika i uloga slikovnice

Posljednja vještina u ranoj pismenosti koje dijete treba da usvoji jeste svijest o pisanom tekstu koja uključuje interesovanje za pisanje i usvajanje pravila prilikom pisanja (Peretić, Padovan, Kologranić Belić, 2015). Kod djece se u periodu oko prve godine života javlja interesovanje za čitanjem slikovnica, tada se pretvaraju da oni samostalno čitaju, uživaju u čitanju slikovnica sa odraslim osobama. Razvijanje pozitivnih emocija kod djece, tokom čitanja, pomaže u kasnijem razvoju rane pismenosti kod djeteta (Peretić, Padovan, Kologranić Belić, 2015). Dijete ubraja sve ono što zna i bez razvijene sposobnosti čitanja: da se čita slijeva nadesno, od vrha prema dnu stranice, da postoje interpukcijski znaci i šta oni zapravo znače (Lenček i Užarević, 2016). Pomoću čitanja dijete se uči kako se koristi knjiga, kako se ona drži, kako se okreću stranice, kako se prvo završi čitanje do kraja

pa se onda prelista. Dijete tokom čitanja i razgledanja slikovnica, uočava obilježja teksta, uočava oblike pojedinih slova i povezanost slova i glasova (Čudina-Obradović, 2002). Posmatrajući slike i riječi, dijete uočava razlike među njima. Tokom i nakon čitanja slikovnice potrebno je razgovarati o pročitanim. Djeci se postavljaju pitanja i treba im dati odgovore na pitanja koja ih interesuju. Na taj način se kod djece budi interesovanje za knjigama, razvija se ljubav prema čitanju i upoznaju se s pisanim jezikom (Peretić, Padovan, Kologranić Belić, 2015). Ove vještine se kod djece ne razvijaju samo tokom formalnog obrazovanja već se razvoj počinje odvijati već u vrtiću.

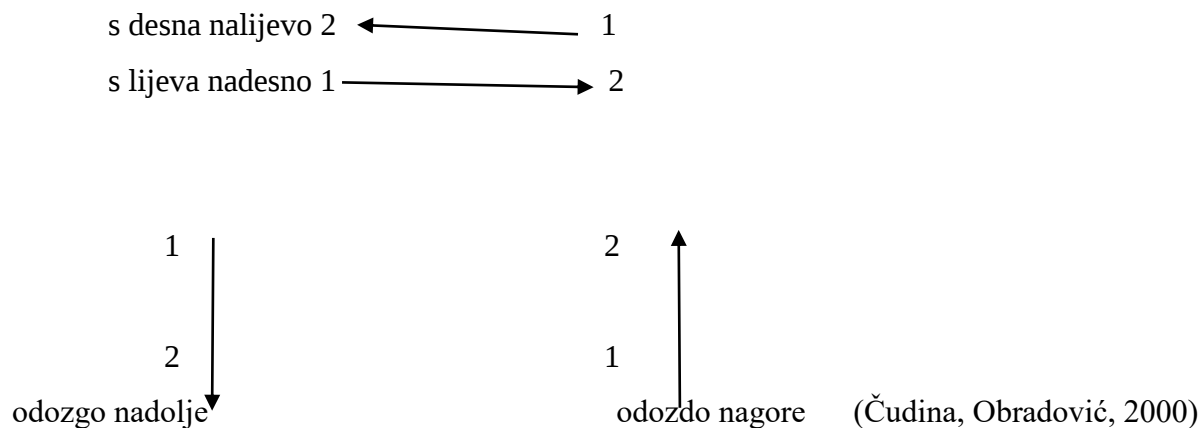
1.4.3. Svjesnosti djeteta o pisanom jeziku-tehničke karakteristike pisma i uvježbavanje orijentacije u tekstu i uloga slikovnice

Pismo u našem jeziku ima određeni smjer, slijeva nadesno i odozgo nadolje. Predškolsko dijete će na početku oponašati odrasle kako drže knjigu a kasnije će mu biti važno da knjigu drži kao neki član njegove porodice. Vremenom će uočavati kako se knjiga pravilno drži, da se prvo gleda početna stranica, te da se prva riječ koja se čita nalazi u lijevom gornjem uglu, a da se ostale riječi nalaze posle nje. To djeci nije teško da shvate. Lakše će to shvatiti djeca koja su gledala u slikovnice dok su im se čitale. Djeci, kojoj su slikovnice čitane, a da oni nisu gledali u njih teže je da imaju orijentaciju teksta. Teško im je da razumiju da se tekst čita do desnog kraja stranice, a da ponovo počinje u lijevom ali u sledećem redu. Djeca koja nemaju iskustva u čitanju uz gledanje teksta, kada krenu u prvi razred mogu imati problem kako treba da prate određeni tekst. Iste probleme mogu imati i djeca koja imaju problem sa obradom podataka koji dolaze u slijedu. Glasovni podaci „dolaze” u slijedu, jedan za drugim kao što se i slova u riječi moraju razumijevati u slijedu. Djeca mogu imati problem sa pamćenjem prethodnih podataka, što im otežava obradu svih podataka koji nisu prisutni u cjelini (Čudina, Obradović, 2000). Razumijevanje kojim se redosledom gledaju i čitaju riječi i slova jedan je od prvih zadataka učenja čitanja (Clay, 1991). Kako bi dijete lako čitalo, njegov oblik pokretanja očiju bi trebao da bude sledeći:

Djeca lako savladavaju pokret očima od jedan prema dva, ali malo više vremena im je potrebno da savladaju pokrete koji zahtjevaju čitanje dva ili tri reda. Teško im je da vraćaju pogled na lijevi ćošak stranice i da spuštaju pogled na sljedeći red. Takov oblik posmatranja ne postoji u predškolskoj

praksi odnosno iskustvu, osim u pokušajima zajedničkog čitanja slikovnica ili sa odraslima ili sa vaspitačima u predškolskoj ustanovi. Kada se traži od djeteta da prstom pokazuje kako slijede riječi koje mu se čitaju, ili kako se nižu riječi u priči koju su mnogo puta čuli, dijete može da uoči različite smjerove. Dijete uočava sljedeće smjerove:

Kada se kod djeteta primijete problemi u usvajanju načina čitanja, treba na vrijeme otkriti poteškoću i pratiti način djetetovog čitanja sve dok se čvrsto ne uspostavi ispravna orijentacija u tekstu. Postoje određeni načini na koje se djeci može pomoći da lakše usvoje pravilnu orijentaciju u tekstu:

- čitanje velike knjige sa djetetom, riječ počinje u gornjem lijevom uglu,
- oponašanje odrasle osobe koja čita knjige slijeva nadesno i odozgo nadolje,
- praćenje teksta pomoću prsta ali uvijek istim prstom,
- kod najtežeg snalaženja djetetu se može obilježiti lijevi gornji ugao stranice na određeni način (Clay, 1991).

Na početku je važno da su rečenice sastavljene od manjeg broja riječi, i da se riječi nalaze samo u jednom redu. Kasnije se prelazi na rečenice koje se nalaze u dva reda, koje se nalaze jedna ispod druge. Tek kada dijete nauči da se vraća na početak sledećeg reda, mogu mu se zadavati rečenice koje započinju u prvom redu a nastavljaju se u drugom. Za usvajanje ovoga, djetetu može da pomogne čitanje velike knjige (slikovnice). Velike knjige djecu pored načina čitanja, uče da postoje velika i mala slova, razmak između riječi, da riječi imaju određeno značenje i da su rečenice sastavljene od riječi. Veliku knjigu vaspitač može samostalno da napravi. Velika knjiga je najčešće neka uvećana

knjiga ili slikovnica. Dijete sa roditeljima zajedno „čita“ knjigu, razgovaraju o njoj, pokazuju riječ po riječ, a kasnije i rečenicu. Velike knjige u vrtićima su pozitivne zbog mogućnosti da svako dijete jednako vidi tekst. Postoje određena pravila koja je potrebno ispoštovati prilikom pisanja velike knjige a to su:

- slova moraju biti velika i jasna,
- rečenice počinju u gornjem lijevom ćošku,
- rečenice sadrže dvije do tri riječi,
- rečenice se na početku nalaze samo u jednom redu,
- postepeno se uvode dvije rečenice na istoj stranici, jedna ispod druge,
- postepeno se uvode rečenice koje se nalaze u dva reda,
- postepeno se uvode rečenice na lijevoj i desnoj stranici (Čudina Obradović, 2000).

Za upoznavanje sa smjerom čitanja i ostalim komponentama pisma, poželjne su slikovnice koje pokazuju jasno slaganje slike i teksta, rečenice od tri do četiri riječi, jedna rečenica a kasnije i po dvije na jednoj stranici ali svaka u svom redu. Za početno upoznavanje poželjne su slikovnice s malo teksta i čestim ponavljanjem istih riječi. Poželjne slikovnice su serija Piko (E. Hill) i slikovnice Medo bere jagode (Čudina-Obradović, Junaković 1997), (Čudina Obradović, 2000).

1.4.4. Razvoj fonemske i fonološke svjesnosti i uloga slikovnice

Fonemska svjesnost se odnosi na uočavanje glasova u riječi i mogućnost podjele riječi na foneme, elementarne jedinice i mogućnost povezivanja riječi. Pored fonemske svjesnosti, tečnost, razumijevanje tokom čitanja, rečnik i motivacija su veoma važni za preduslov čitanja kod djeteta. Na početku čitanja važna je fonemska svjesnost. To je razvijeni oblik fonološke osjetljivosti koji je važan za čitanje. Kod djeteta razvija se od druge do sedme godine života, od slušne percepcije većih leksičkih jedinica prema manjima. Sa djetetom treba da se vježba prepoznavanje glasova u riječi i to bi bilo najbolje raditi što ranije. Fonemska svjesnost u predškolskoj ustanovi se podstiče čitanjem, pjevanjem i recitovanjem pjesmica u rimi i igranjem igara koje usmjeravaju na razlikovanje glasova (Čudina Obradović, 2014, prema Gromko, 2005).

Zadaci fonemske svjesnosti poređani su od onih najmanje težine do onih najveće težine. Zadaci fonemske svjesnosti su: prepoznavanje prvog glasa u izgovorenoj riječi, prepoznavanje poslednjeg glasa, prepoznavanje u kojem dijelu riječi se nalazi glas, upotreba početnog, različitog,

izostavljenog ili zadnjeg suglasnika, određivanje prvog, zadnjeg i srednjeg glasa u riječi, brojanje glasova, zamjena glasova, promjena glasova (Pufpaff, 2009).

Prva od vještina rane pismenosti je fonološka svjesnost koja se odnosi na „prepoznavanje, stvaranje i baratanje manjim dijelovima od riječi i očituje se kroz npr. prepoznavanje riječi koje se rimuju, prebrojavanje slogova, odvajanje početka riječi od kraja, te izdvajanje glasova u riječi“ (Ivšac Pavliša i Lenček, 2011:2).

Za usvajanje fonološke svjesnosti važne su kognitivne sposobnosti, kratkoročno verbalno pamćenje i jezičko razumijevanje. Odnosno, važno je da dijete prvo dobro razumije određenu riječ i da je zadrži dovoljno dugo u pamćenju kao bi je mogao kasnije realizovati, odnosno izgovoriti. Da bi dijete prepoznalo gdje se koji glas nalazi u riječi, mora prvo da zna sve glasove, zatim njihov položaj i da izdvojeni glas zadrži u pamćenju (Sardelić i sar., 2007).

Pod glasovnom osvješćenošću podrazumijeva se sposobnost uočavanja da se riječi mogu podijeliti na glasove, a ne samo na slogove. Djeca treba da nizove slova prevedu u nizove glasova (Čudina Obradović, 2008).

U fonološku svjesnost uz predvještine čitanja i pisanja ubrajaju se i uredan jezičko-govorni razvoj te uspostavljena veza fonem-grafem. Pretčitačke vještine su uslov za razvoj čitačkih vještina, potrebno je da se usvoje kako bi se usvojile vještine čitanja (Andrešić i sar. 2010). Djetetova fonološka osjetljivost koliko je razvijena najviše se uočava na kraju vrtića, kakva će uspješnost čitanja biti u prvom razredu ali i kasnije. Dijete, koje nema razvijenu fonološku svjesnost, može imati poteškoće u čitanju i pisanju, zbog težeg prepoznavanja riječi i teškoća u fonološkom kodiranju (Kolić-Vehovec, 2003, prema Blaži i sar., 2011).

II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1.1. Predmet istraživanja

Pri usvajanju vještina čitanja i pisanja, slikovnica može imati značajnu ulogu, a pogotovo u uvježbavanju orijentacije u tekstu i upoznavanju s pismom. U predškolskoj ustanovi, a kasnije i u prvom razredu osnovne škole djeca su u mogućnosti da razvijaju svijest o grafičkoj formi, tehničkim karakteristikama pisma kao i organizaciji teksta. Tokom čitanja slikovnice, djeci treba omogućiti da gledaju tekst, kako bi spontano usvajali grafički oblik i način organizacije, što se odnosi na uočavanje pasusa, riječi, rečenica kao i njihov raspored u tekstu. Djeca kada gledaju tekst dok im roditelji ili vaspitači čitaju, uočavaju da se on čita odozgo prema dolje i slijeva nadesno. Slikovnice pomažu djeci da upoznaju svijet pisanog jezika i da doprinesu razumijevanju njegovog funkcionisanja i primjene (Popović, Novović, 2020).

Predmet ovog istraživanja je predstavljanje odnosa vaspitača prema značaju razvoja pretčitačkih vještina u ranom djetinjstvu i njihovi iskustveni stavovi u odnosu na ulogu i značaj slikovnice za usvajanje pretčitačkih vještina kod djece predškolskog uzrasta, a koje se ogleda u svjesnosti djeteta o pisanom jeziku i to njegova dva aspekta – o funkciji pisanog jezika, tehničkim karakteristikama pisma, zatim uvježbavanje orijentacije u tekstu i upoznavanje s pismom, razvoj fonemske i fonološke svjesnosti i vokabulara.

1.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati koliko i kako vaspitači primjenjuju slikovnice i različite aktivnosti zasnovane na njima u procesu razvoja pretčitačkih znanja i vještina u vrtiću, s posebnim naglaskom na predškolski uzrast, kao i kakva su njihova iskustva u toj oblasti. Na taj način utvrdili smo odnos vaspitača prema primjeni slikovnice u navedene svrhe i sagledali stanje u praksi, ali i predložili moguće efikasne i zanimljive pristupe u roditeljskom domu.

Istraživačka pitanja glase: *koliko često vaspitači kao sredstvo rada sa djecom koriste slikovnice, na koji način i s kojom svrhom to rade, koliko su te aktivnosti, iz ugla vaspitača, značajne za razvoj ljubavi prema knjizi i usvajanju pretčitačkih vještina, posebno u godini pred polazak u školu i u prvom razredu (vaspitači koji timski rade sa učiteljima), koji su to funkcionalni postupci za dostizanje ciljeva nastave početnog opismenjavanja u dva navedena perioda.*

1.3. Istraživačke hipoteze

Pretpostavljamo da vaspitači, prepoznaju značaj slikovnice za razvoj govora tokom predškolskog perioda i u tu svrhu je primjenjuju, dok se njen značaj za razvoj pretčitačkih vještina ogleda u svjesnosti djeteta o pisanom jeziku, posebno o njegova tri aspekta: o funkciji pisanog jezika, tehničkim karakteristikama pisma i orijentaciji u pisanom tekstu, o razumijevanju značenja pročitano/slušanog i o razvoju fonemske i fonološke svjesnosti..

U odnosu na glavnu hipotezu, definisali smo i pomoćne hipoteze koje dopunjuju glavnu hipotezu.

Podhipoteze su:

- Vaspitači kreiraju fizičko okruženje za razvoj pretčitačkih vještina (centri za pisanje opremljeni knjigama i štampanim materijalom), čitanje i slušanje priča, kao i prostor za stvaranje slikovnica, onih koje djeca sama crtaju i stvaraju.
- Vaspitači biraju tekstove koji odgovaraju dječjim mogućnostima razumijevanja, koji su u saglasju s dječjim potrebama i interesovanjima i mogu uticati na razvoj rječnika.
- Vaspitači prepoznaju da se kontinuiranim čitanjem razvija interesovanje za čitanje i ljubav prema čitanju.
- Vaspitači u svom radu s djecom od najranijeg uzrasta primjenjuju vježbe i aktivnosti kojima se razvija svijest o funkciji pisanog jezika, tehničkim karakteristikama pisma i orijentaciji u pisanom tekstu, o razumijevanju značenja pročitano/slušanog i o razvoju fonemske i fonološke svjesnosti-donekle prepoznaju i realizuju.

1.4. Metode istraživanja

Tokom pisanja rada koristili smo metodu teorijske analize. Ova metoda korištena je za proučavanje fundamentalnih pedagoških pitanja i problema. Za njenu pravilnu primjenu neophodno je poznavati uslove njene primjene i postupak primjene. Postupak primjene metode teorijske analize određen je logikom metodologije pedagoških istraživanja. Deskriptivnom metodom identifikovali smo iskustvene stavove vaspitača, kako slikovnice utiču na pretčitačke vještine kod djece predškolskog uzrasta. Pomoću toga analizirano je postojeće stanje.

Podaci su prikupljeni pomoću anketnog upitnika za vaspitače. Anketni upitnik se sastoji od pitanja zatvorenog i otvorenog tipa kao i skale procjene i usklađen je sa postavljenim predmetom i ciljem istraživanja. Prikupljeni podaci su obrađeni, prikazani grafički, analizirani i predstavljeni. Pored kvalitativnog istraživanja, obavljani su razgovori i sa djecom kako bismo kvalitativnim pristupom došli do njihovog zapažanja u odnosu na pomenutu tematiku. U svrhu dobijanja informacija od djece koristili smo intervju sa manjim brojem pitanja.

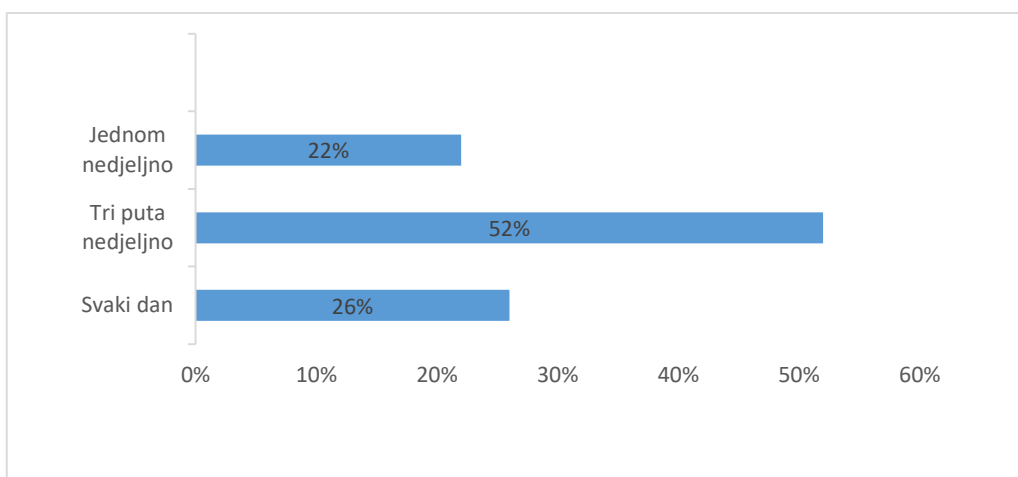
Istraživanje smo realizovali na uzorku od 50 vaspitača i 10 djece.

III REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.1. Analiza rezultata dobijenih anketiranjem vaspitača

Anketirani vaspitači, njih pedeset, anketu je radilo onlajn, odgovarajući na pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. U nastavku teksta nalaze se dobijeni rezultati anketiranih vaspitača i njihova analiza.

Dijagram 1: Koliko često djeci čitate slikovnice?

Na osnovu dobijenih odgovora, utvrdili smo da vaspitači čitaju slikovnice djeci predškolskog uzrasta, samo različiti broj puta tokom jedne radne nedelje. Na postavljeno pitanje, vaspitači su odgovorili da njih 22% djeci čita slikovnice jednom nedjeljno, da 52% čita slikovnice tri puta tokom nedjelje i njih 26% da djeci čitaju svaki dan.

Na osnovu dobijenih rezultata utvđujemo da vaspitači imaju svijest o tome koliko su slikovnice važne za djecu predškolskog uzrasta. Vaspitači prilikom izbora slikovnice moraju voditi računa o više kriterijuma. Slikovnice koje biraju moraju da budu u skladu sa uzrastom i interesovanjima djece. Slikovnice koje će se čitati mogu birati vaspitači ali i djeca. Vaspitači ih mogu čitati u bilo kom trenutku tokom dana.

Vaspitači su navodili različite razloge zašto baš toliko puta tokom jedne radne nedjelje čitaju slikovnice. Razlozi zbog kojih čitaju jednom nedjeljno su:

- čitam slikovnicu koja je povezana sa temom koju radimo,
- smatram da je dovoljno, zbog obimnosti drugih aktivnost,

- zbog manjka vremena tokom dana,
- slikovnicom završavam pruču o temi za tu radnu nedjelju.

Vaspitači koji samo jednom nedjeljno čitaju slikovnice, kao glavni razlog za to navode veliki broj aktivnosti zbog čega nemaju vremena da se više posvete čitanju slikovnica.

Razlozi zašto vaspitači djeci čitaju slikovnice tri puta (52%) nedjeljno su:

- u zavisnosti od teme i aktivnosti koju imaju tokom te nedjelje,
- zbog bogaćenja fonda riječi i razvoja govora,
- odgovarajući broj čitanja za jednu nedelju, više puta bi im bilo mnogo,
- djeca sama traže da im se čita, interesuju se za slikovnice,
- ponavljamo čitanje slikovnice, da bi djeca zapamtila,
- djeci se čitanjem razvija mašta,
- sticanje navike čitanja.

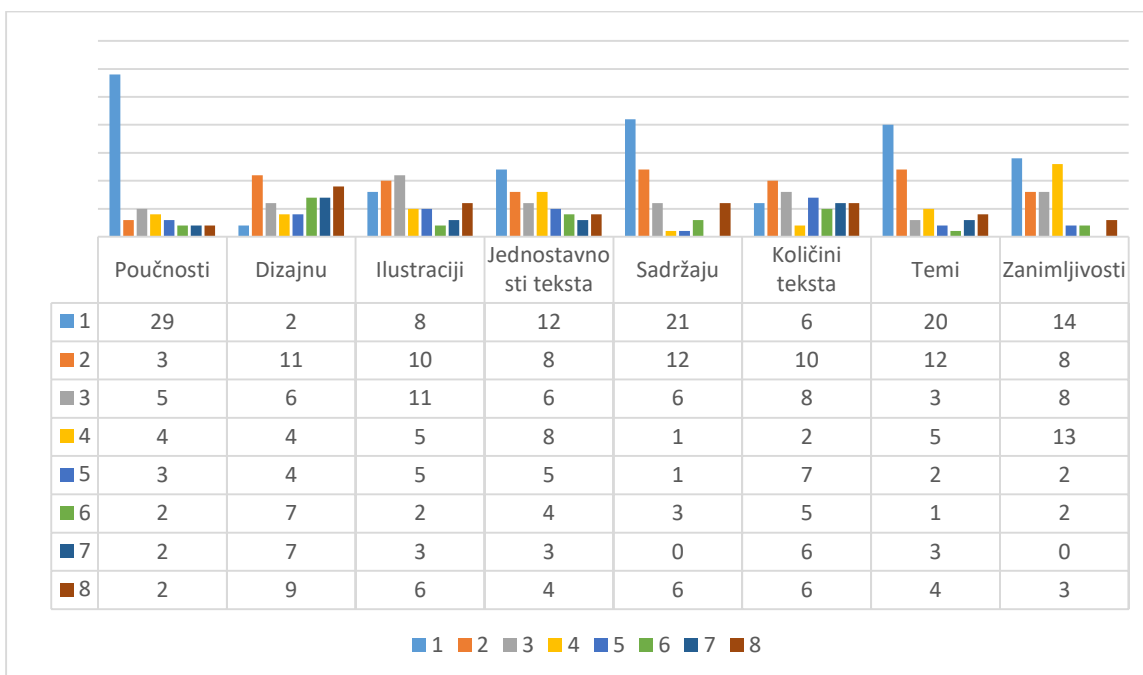
Vaspitači koji tri puta nedjeljno čitaju slikovnice djeci, u globalu smatraju da je taj broj čitanja dovoljan za razvoj dječje mašte, navike čitanja i bogaćenja njihovog rečnika.

Razlozi zašto vaspitači čitaju svaki dan (26%) slikovnice su:

- upotreba slikovnice tokom svakodnevnih aktivnosti,
- razvoj govora i pretčitačkih vještina,
- razvoj pažnje,
- prije popodnevnog odmora,
- ljubav prema knjizi, tokom jutarnjeg okupljanja se čitaju slikovnice...

Vaspitači koji čitaju djeci svaki dan slikovnice, smatraju da će na taj način najviše uticati na razvoja govora i pretčitačkih vještina. Trude se da svaki dan čitaju, pa makar to bilo i kratko pred njihov popodnevni odmor.

Dijagram 2: Na osnovu čega birate koju ćete slikovnicu čitati djeci? U skladu s Vašim procjenama, rasporedite ponuđene odgovore na skali od 1 do 8 pri čemu jedinicom označite najvažniji, a osmicom najmanje važan kriterijum.

Na osnovu dobijenih rezultata utvrđujemo da vaspitači prilikom izbora slikovnice vode računa o gore navedenim stavkama u većoj ili manjoj mjeri. Najviše računa vode o poučnosti, sadržaju, temi i zanimljivosti slikovnice. Manje računa vode o dizajnu slikovnice, ilustraciji i količini teksta.

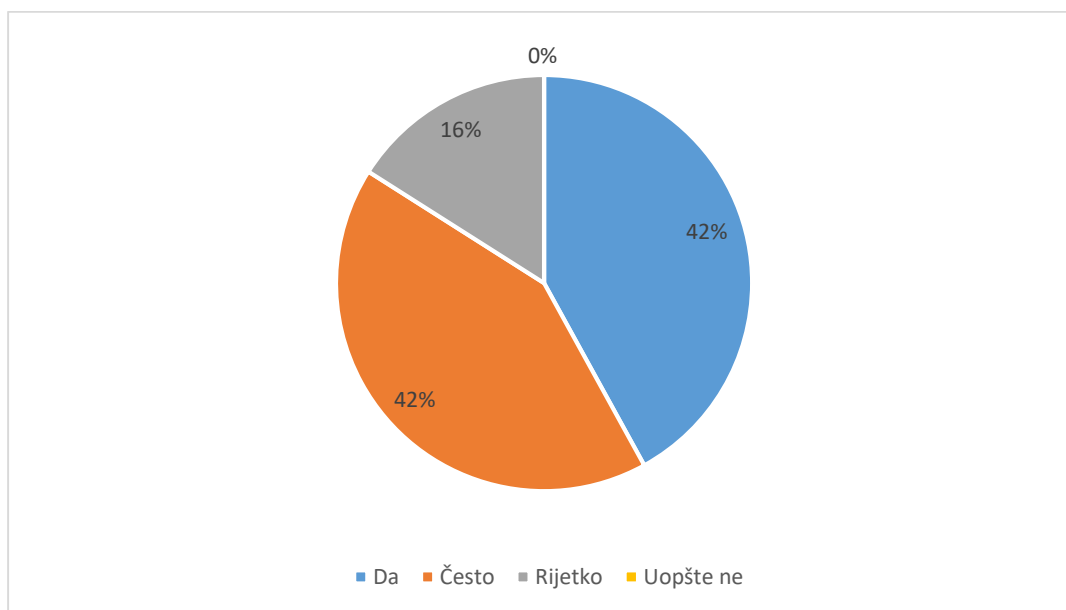
Pouka koju jedna slikovnica nosi je veoma važna, jer iz nje djeca mogu nešto da nauče. Ona predstavlja jedan od razloga zašto je dobro djeci čitati. Sami sadržaj i tema slikovnice je veoma važna, najčešće se tema slikovnice bira u odnosu na temu koja se te nedjelje obrađuje ili u zavisnosti od interesovanja djece, odnosno čita se slikovnica po njihovom izboru.

Prilikom izbora slikovnice, njena zanimljivost je veoma važna, jer u zavisnosti od toga koliko će ona djeci biti zanimljiva zavisi i njihova pažnja u tom trenutku.

Dizajn slikovnice i ilustracija im na predškolskom uzrastu nisu toliko važni, jer djeca treba da se više fokusiraju na ono što čuju, kako bi razvijali maštu zamišljajući ono o čemu im se čita i da sami zamišljaju te događaje.

Količina teksta im nije toliko važna, jer je predškolski uzrast u pitanju i njima pažnja mnogo više traje u odnosu na mlađu djeca, a takođe mogu i da čitanje prekinu i nastave sledećeg dana.

Grafikon 1: *Da li djeca predškolskog uzrasta sama iskazuju želju za čitanjem slikovnica?*

Vaspitači su i prokomentarisali razloge za iskazivanje želje za čitanjem slikovnice, a neki od njih su:

- malo im se čita kod kuće, zbog sve većeg korišćenja telefona
- interesovaje djece za čitanjem određenih slikovnica
- u tom su uzrastu kada vole slikovnice
- vole razgovore nakon pročitanih slikovnica
- traže da im se čita prije popodnevnog odmora
- zanimljive ilustracije ih privlače.

Na osnovu dobijenih rezultata vidimo da djeca iskazuju želju da im se slikovnice čitaju. Djetetu kome se više čita ima samim tim i bogati rečnik i kasnije kada krene u osnovnu školu biće mu mnogo lakše da prati gradivo. Čitanjem se razvija bliskost između vaspitača i djece.

Na pitanje: *Slikovnice se u vrtiću koriste u različite svrhe. Na koji način koristite slikovnice kada je oblast razvoja jezika u pitanju*, vaspitači su naveli sljedeće načine korišćenja slikovnica u oblasti razvoja jezika:

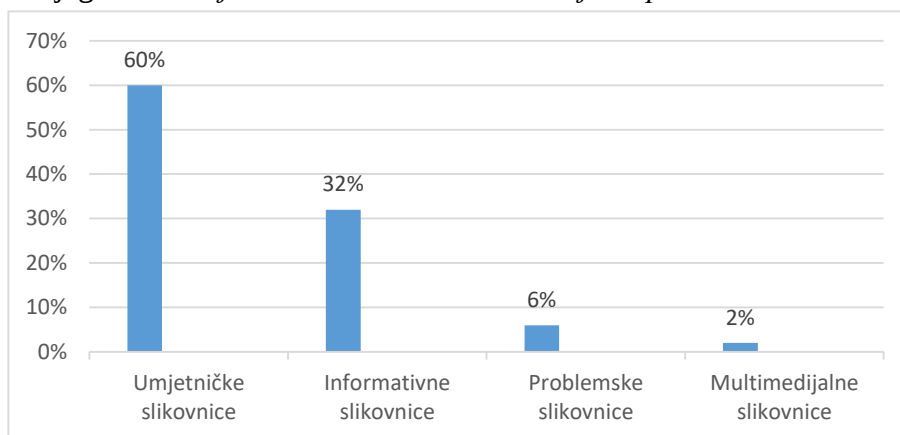
- za bogaćenje rečnika, verbalne komunikacije
- usvajanje novih znanja
- za prepričavanje, opisivanje ilustracija

- za dramatizaciju, bolje razumiju priču nakon toga
- prepričavanje slikovnica
- posmatranje zbog vizelnog doživljaja
- podsticanje samostalnog izražavanja
- pokazivanje kako se čita, prelazak u novi red
- podsticanje slobodnog izražavanja.

Anketirani vaspitači, shvataju da slikovnice utiču na razvoj jezika kod djece predškolskog uzrasta. Oni slikovnice koriste na različite načine kako bi izvršili neposredan uticaj na razvoj govora kod djeteta. Čitajući slikovnice djeca dolaze do novih znanja i informacija. Nakon čitanja slikovnice, vaspitači omogućavaju djeci da tu slikovnicu, to jest, priču koju su čuli prepričaju ili dramatizuju. Na taj način se djeca oslobađaju u govoru i vježbaju verbalnu komunikaciju. Dijete dramatizaciju, pogotovo uz korišćenje raznih rekvizita, shvata kao igru pa je mnogo slobodnije u izražavanju.

Vaspitači se tokom čitanja slikovnice okrenu prema djeci ili koriste velike slikovnice, što im olakšava da djeci pokazuju kako se čita, prelazak u novi red, izgled slova i tako dalje. Čitajući zanimljive slikovnice kod djece se zadržava pažnju duži vremenski period.

Dijagram 3: *Koje slikovnice Vam u tome najviše pomažu?*

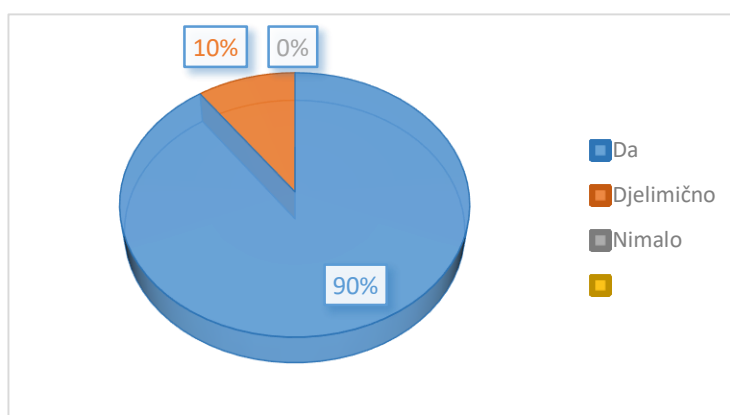
Vaspitači su se izjasnili da u radu sa djecom na razvoju jezika najviše koriste umjetničke (60%) i informativne (32%) slikovnice, a da u manjoj mjeri koriste problemske (6%) i multimedijalne (2%).

Umjetničke slikovnice najviše koriste, jer ima najviše odgovaraju u cilju koji žele da postignu. Umjetničke slikovnice im odgovaraju jer znaju ko su im autori i ilustratori. Mnogo su bolje slikovnice

kod kojih se znaju te informacije u odnosu na one kod kojih to nije poznato. Najviše ih koriste zbog informacija koje pružaju, najzanimljivije su djeci, odgovaraju uzrastu djece, imaju jednostavan i razumljiv tekst i djeci drže pažnju.

Dok problemske slikovnice ne koriste toliko u svrhu jezičkog razvoja, već u svrhu približavanja neke teške svakodnevne teme s kojom djeca mogu da se suoče.

Grafikon 2: *Smatrate li da primjena slikovnice na različite načine može poboljšati pretčitačke sposobnosti kod djeteta?*

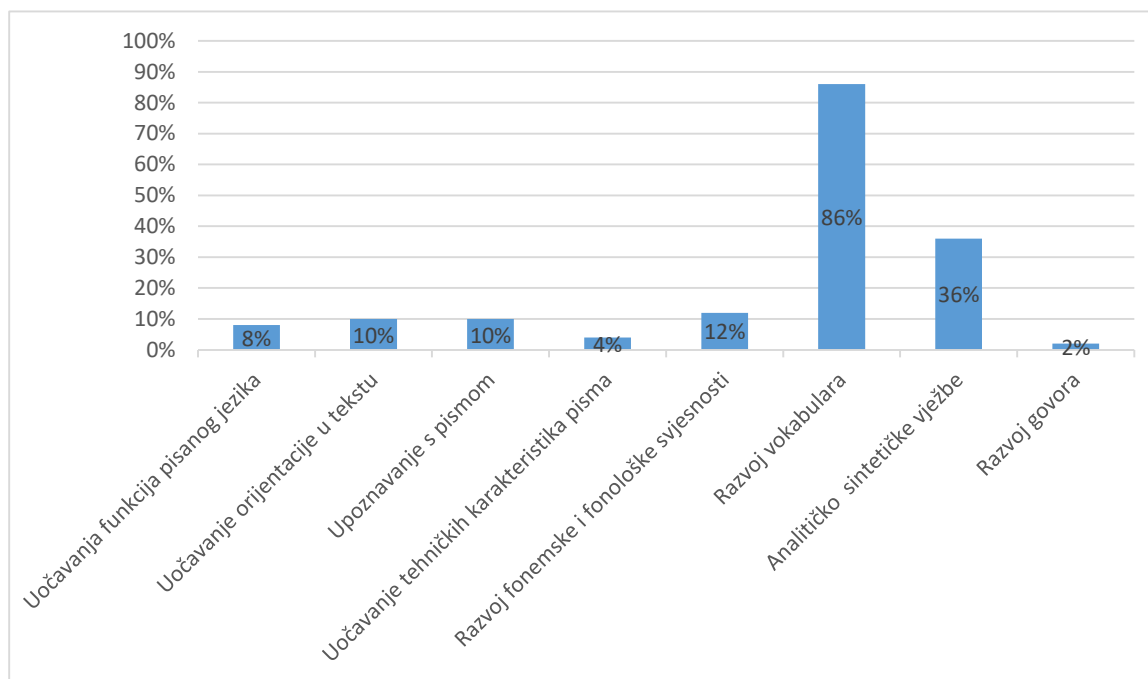

Čak 90% od ukupnog broja ispitanika odgovorilo je da misli da slikovnice utiču na poboljšanje pretčitačkih sposobnosti, dok je njih 10% reklo da djelimično misli da slikovnice utiču na ovu sposobnost. Ispitani vaspitači nisu smatrali da slikovnice nemaju uticaj na pretčitačke sposobnosti kod dece predškolskog uzrasta.

Sljedeći su razlozi zbog čega vaspitači smatraju da slikovnice imaju uticaj na pretčitačke sposobnosti kod djece:

- sticanje navike za čitanjem
- razvijanje govora i bogaćenje rječnika
- upoznavanje sa izgledom slova
- djeci se neposredno pokazuje kako se čita, predstavljaju im se tehničke karakteristike pisma.

Dijagram 4: *Razvoj pretčitačkih vještina u ranom djetinjstvu i pred polazak u školu kod djece predškolskog uzrasta, ogleda se u aktivnostima i spoznajama koje slijede. Označite one koje intenzivno primjenjujete u Vašoj praksi, posebno u radu s predškolcima.*

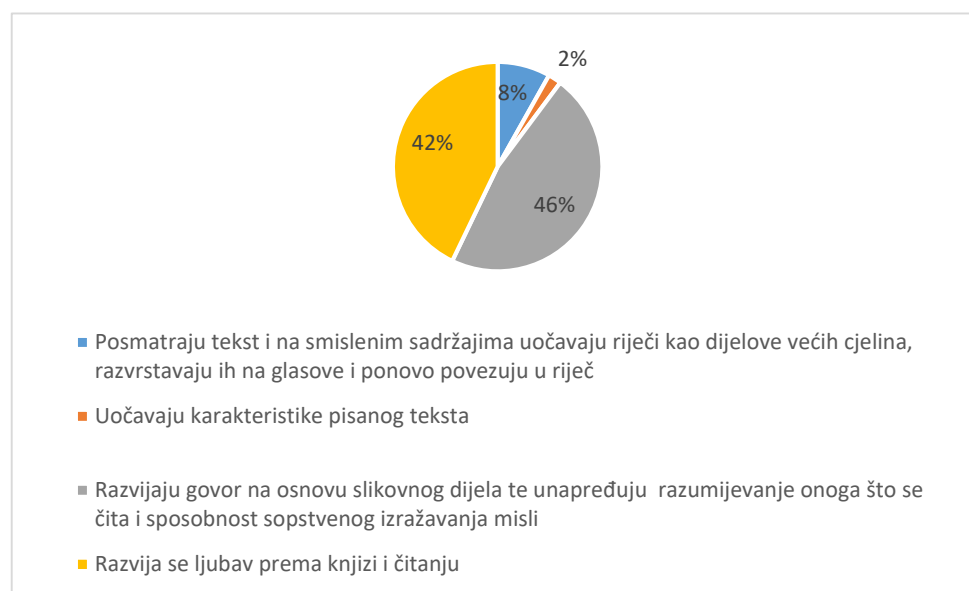

Vaspitači su imali mogućnost da označe više ponuđenih odgovora. Najviše se korišćenjem slikovnice radi na razvoju vokabulara odnosno rječnika. U značajnoj mjeri koriste se analitičko-sintetičke vježbe putem kojih djeca raspoznaju glasove i njihovo mjesto u riječi.

Djeca dok im se čitaju slikovnice, čuju nove riječi, zapamte ih i na taj način bogate svoj rječnik.

Vaspitači bi trebalo da korišćenjem slikovnica utiču na: uočavanje funkcija pisanog jezika, uočavanje orijentacije u tekstu, na upoznavanje s pismom, uočavanje tehničkih karakteristika pisma, razvoju fonemske i fonološke svijesti, bogaćenje vokabulara i razvoj govora.

Grafikon 3: *Na koje načine slikovnica kao prva knjiga djeteta može doprinijeti razvijanju pretčitačkih sposobnosti?*

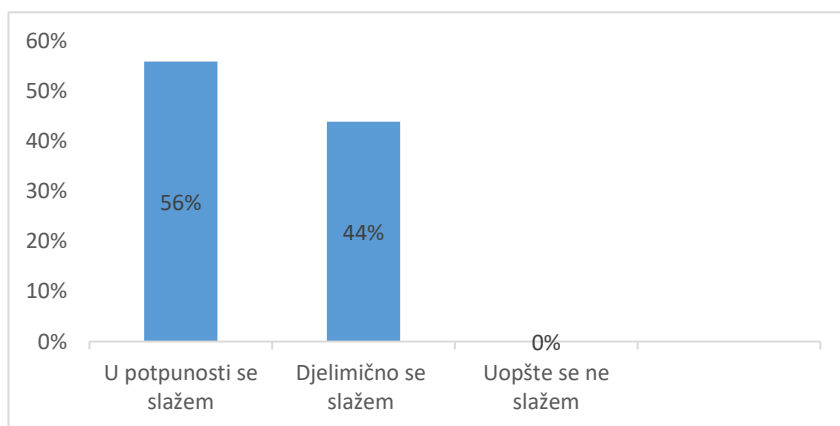

Vaspitači u najvećoj mjeri smatraju da slikovnice na pretčitačke sposobnosti utiču na sljedeći način: da razvijaju govor na osnovu slikovnog dijela te unapređuju razumijevanje onoga što se čita i sposobnost sopstvenog izražavanja misli kao i da slikovnice utiču na razvijanje ljubavi prema knjizi i čitanju.

Ilustracije koje se nalaze u slikovnici omogućavaju djeci da povezuju pročitano sa onim što vide na ilustraciji. Ilustracije, takođe, pomažu djeci da se samostalno izražavaju, odnosno da sami pričaju priču na osnovu onoga što vide. Pored toga što se kod djeteta razvija govor, razvija se i mašta i kreativnost.

Slikovnice pomažu da se kod djece razvije ljubav prema knjizi i čitanju. U tome im najviše pomažu roditelji i vaspitači čestim zajedničkim „čitanjem“.

Dijagram 5: U odnosu na navedeno, označite tvrdnju. Sa svim prethodno navedenim stavkama se:

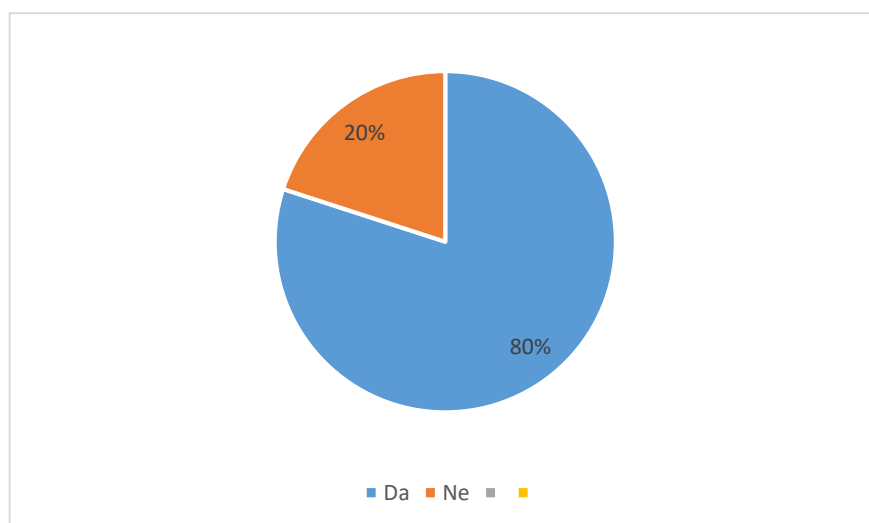

Sa stavkama iz prethodnog dijagrama, 56% vaspitača se potpuno složilo dok se 44% vaspitača djelimično složilo. Stavka sa kojom se vaspitači manje slažu jeste tehnička karakteristika pisma, naime, oni misle da djeca predškolskog uzrasta ne obraćaju pažnju na to.

Razlozi zbog kojih se vaspitači slažu sa navodima navedenim u grafiku 3 su sledeći: slikovnice bude maštu kod djece, imaju poseban uticaj na dijete, pomoću njih se razvija govor kod djece.

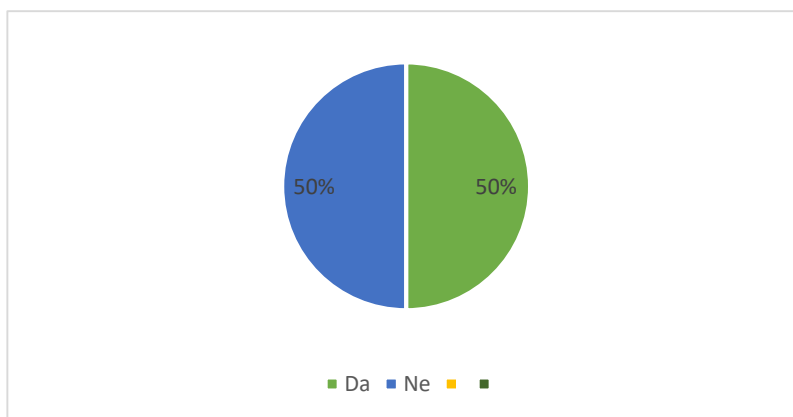
Djeca zbog mnogih spoljašnjih uticaja, danas kasnije progovaraju a i kada progovore imaju problema sa izgovaranjem određenih slova.

Grafikon 4: Da li tokom čitanja uočavate da djeca prepoznaju određena slova?

80% vaspitača izjasnilo se da uočava da djeca tokom čitanja prepoznaju određena slova, dok je 20% vaspitača reklo da nije uočilo da djeca prepoznaju određena slova. Na predškolskom uzrastu ne traži se da djeca znaju sva slova ili da ih prepoznaju i pišu. Sve zavisi od interesovanja djece, neka djeca imaju otpor prema tome dok neka druga djeca nauče spontano bez posebnog angažovanja roditelja i vaspitača. Djeca ovog uzrasta obično uočavaju razlike u izgledu slova i prepoznaju određena slova – najčešće prvo slovo svog imena.

Grafikon 5: *Da li djeca predškolskog uzrasta prepoznaju tehničke karakteristike pisma?*

Mišljenje o ovom pitanju je podijeljeno. Djeci je mnogo lakše da uoče da se tekst čita odozgo prema dolje i slijeva nadesno, ali im je mnogo teže da vrate pogled na lijevi ćošak stranice i prate novi red. Vaspitači moraju na praktičnim primjerima što više da djeci ukazuju na tehničke karakteristike pisma. Mogu da koriste velike slikovnice, koje će moći sva djeca da vide, da okrenu slikovnice prema djeci i da prstom pokazuju šta čitaju, pravilnim čitanjem u skladu sa interpukcijskim znacima i pravilnom dikcijom, kroz različite igre.

U odnosu na pitanje: *Na koje se još načine, po Vama, mogu unaprijediti pretčitačke sposobnosti*, vaspitači su naveli sljedeće opcije:

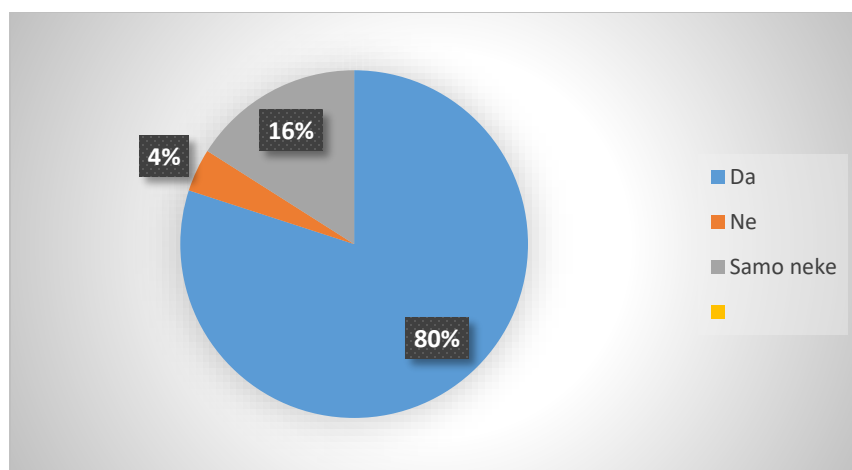
- dramatizacijom i igrom uloga
- izradom materijala za početno čitanje i pisanje
- čitanjem raznovrsnih priča i pjesama
- uvježbavanjem izgovaranja riječi, glasova i glasovnih skupova
- Montesori pedagogijom i njenim pristupom

- pomoću različitih igara (npr. priča po slikama, ponuđena im je korpica sa napisanim riječima, a oni od slova treba da sastave tu riječ)
- što više čitati uz aktivno prisustvo djece.

Vaspitači su navodili načine pomoću kojih se mogu unaprijediti pretčitačke sposobnosti kod djece predškolskog uzrasta. Sve te aktivnosti svode se na razvoj govora i bogaćenje rječnika kroz igru jer se na taj način najbolje uči. Sve što djeca u predškolskom uzrastu uče treba da bude kroz igru, jer se u suprotnom mogu izazvati negativni efekti kod djeteta. Važno je što više čitati im slikovnice ili ih koristiti u bilo kom drugom obliku tokom igranja.

Na pitanje *Koliko vremena djeca, po vašoj procjeni, provode u čitačkom centru/kutku za čitanje?* Vaspitači su uglavnom odgovarali da sve zavisi od djeteta, da određena djeca provedu više vremena, a neka manje. Njihova je procjena da većina djeca provede od 15 do 20 minuta u čitačkom centru/kutku za čitanje. Djeca koja u ovom kutku ostaju veoma kratko samo brzo prelistaju slikovnice da bi vidjeli ilustracije, dok djeca koja se duže zadrže detaljnije gledaju ilustracije i sama “čitaju“, odnosno pričaju priču na osnovu onoga što u slikovnici vide. Koliko će dijete ostati u čitačkom kutku zavisi od njihovog interesovanja i pažnje u tom trenutku.

Grafikon 6: *Da li su slikovnice djeci lako dostupne (da ih dijete samostalno može uzeti)?*

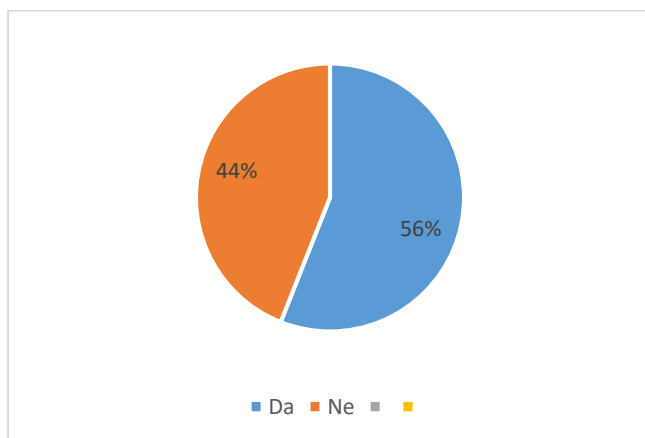

Slikovnice koje su u svakom trenutku dostupne djeci nalaze se u centru za čitanje. Djeca mogu da ih uzmu kada god osjete potrebu za njima. Slikovnice koje nisu dostupne djeci, najčešće se nalaze na mjestu gdje ih djeca ne mogu dohvatiti i uzima ih samo vaspitač kada je to potrebno za neku

aktivnost ili prije popodnevnog odmora. U određenim vrtićima samo su neke slikovnice dostupne, to su vjerojatno slikovnice koje su već oštećene, dok se one novije čuvaju van domašaja djece.

Sve slikovnice bi trebalo da su uvijek dostupne svakom djetetu, jer se na taj način razvijaju pretčitačke sposobnosti. Vaspitači i roditelji sopstvenim primjerom treba da pokažu djeci, kako treba da se ponašaju prema slikovnicama.

Grafikon 7: *Smatrate li da u vrtićima ima dovoljno slikovnica?*

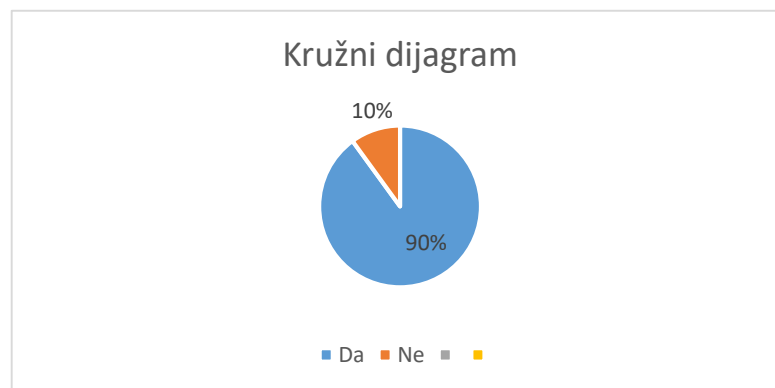
Vaspitači, tačnije njih 44%, smatra da u vrtićima ima mali broj slikovnica, a kao razloge za to navode da nema sredstava za nabavljanje novih, zato što se brzo oštete, nema novih izdanja slikovnica, nikad nije dovoljan broj slikovnica i tako dalje. Ipak 56% ispitanika smatra da postoji dovoljan broj slikovnica, da djeca donose nove slikovnice ili imaju biblioteku u svom vrtiću koja ima mnogo slikovnica i raznih knjiga.

Slikovnice su uvijek potrebne u vrtićima, treba stalno da se dopunjuju novim izdanjima. Slikovnice pored uprave vrtića, u vrtić mogu donositi i djeca.

3.2. Analiza rezultata dobijenih pomoću intervjua (djeca)

Sa svakim djetetom individualno je obavljen kraći razgovor. Tokom razgovora, pred njima se nalazila slikovnica. Djeca su odgovarala na sva pitanja, a njihove odgovore analizirali smo u skladu s ciljem i zadacima istraživanja.

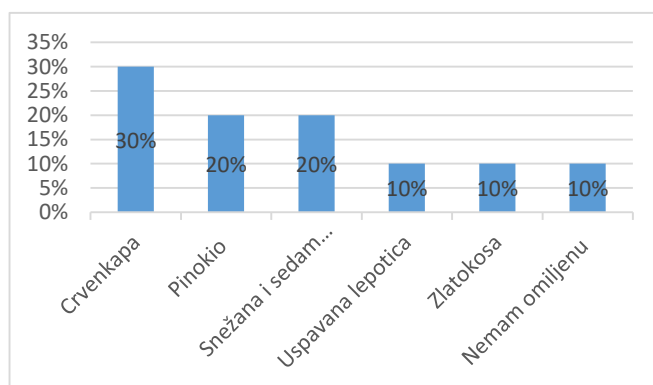
Grafikon 1: *Da li voliš da ti vaspitači čitaju slikovnice?*

Na postavljeno pitanje, devetoro djece je odgovorilo da voli da im vaspitači čitaju, dok je jedno dijete odgovorilo da ne voli. Djeca su se izjašnjavala da vole slikovnice iz različitih razloga. Rezultati ovog pitanja su pozitivni, jer su dobar pokazatelj da djeca vole slikovnice i da su samim tim na dobrom putu da zavole i knjige kada krenu u prvi razred.

Djeca samostalno traže da im se čita u vrtiću i to olakšava vaspitačima da neposrednim putem sprovode aktivnosti za razvijanje pretčitačkih sposobnosti.

Dijagram 1: *Koja je tvoja omiljena slikovnica?*

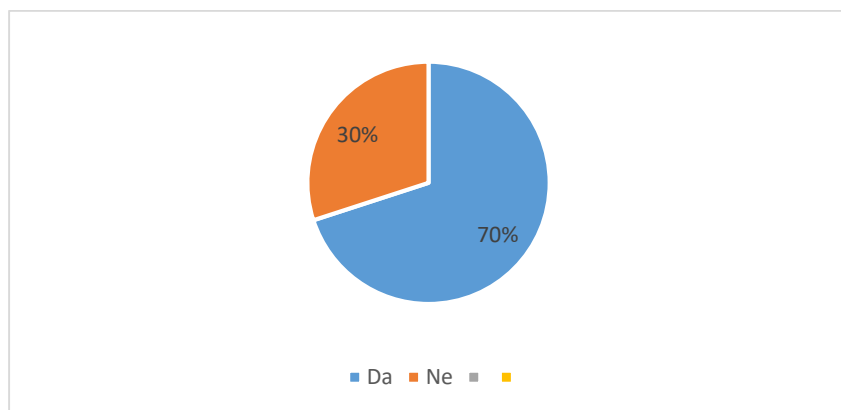
Djeca su imenovala svoju omiljenu slikovnicu. Kroz razgovor sa djecom o ovoj temi zaključujemo da djeca više vole da im čitaju roditelji kod kuće, zbog više slobodnog vremena, zbog ostvarivanja bliskosti s članom porodice i mogućnosti da bolje vide tekst i ilustracije. Kod kuće imaju mnogo veći izbor slikovnica koje su u skladu sa njihovim interesovanjima. Važno je da se djeci kako ove, tako i mnoge druge slikovnice čitaju i u vrtiću i kod kuće.

Na pitanje *Da li voliš da sam/sama „čitaš“ (listaš, gledaš) slikovnicu* sva su djeca odgovorila pozitivno. Djeca vole da samostalno koriste slikovnice. Njih najviše privlače ilustracije u slikovnicama. Pojedina djeca su izjavila da više samostalno koriste slikovnice kod kuće, jer u vrtiću imaju mnogo drugara za igru, pa samim tim i manje vremena za knjige. Dok samostalno koriste slikovnicu, djeca razvijaju maštu, bogate rječnik, pričaju sami o onom što vide, dramatizuju. Dijete treba samostalno da istražuje slikovnicu, počevši od prve do poslednje stranice. Djeci je zanimljivo da gledaju ilustracije i da na osnovu toga sami prave svoju priču.

Od deset intervjuisanih predškolaca, njih šest (60%), na zahtjev da pokažu kako se čita slikovnica, izjasnilo se da im nije poznato odakle se na stranici počinje sa čitanjem i kako se nastavlja čitati kada se završi jedan, a počinje čitati drugi red, dok su četiri (40%) predškolca znala odakle se počinje čitati i koji red se sljedeći čita.

U razgovoru s djecom koja su znala, utvrđeno je da im je to poznato jer gledaju u slikovnicu tokom čitanja i da im roditelji ili vaspitači na neposredan način to pokazuju. To je najčešće povlačeći prst ispod teksta koji se čita.

Grafikon 2: *Da li ti roditelji kući čitaju slikovnice?*

Da im roditelji čitaju slikovnice pozitivno je odgovorilo 70% posto ispitanika, dok je 30% saopštilo da im se kući ne čitaju slikovnice.

Djeca su se izjasnila da im najviše slikovnice čitaju mame, tate veoma rijetko i da se čitanje slikovnica kod kuće ne dešava svakog dana. Djeci se slikovnice najčešće čitaju prije spavanja ili na njihovo insistiranje.

Vaspitači bi trebalo da razgovaraju s roditeljima o važnosti čitanja slikovnica kod kuće zbog razvoja njihovog djeteta. Čitanjem slikovnica između djeteta i roditelja se stvara veća bliskost, podstiče se razvoj pamćenja, kreativnosti a dijete se priprema za samostalno učenje.

Na pitanje *Zašto želiš da ti neko čita?*

Bilo je raznovrsnih odgovora od strane djece. Navodimo neke od njih: *da bi nešto naučili, zato što volim slikovnice, da bih brže zaspao, zato što je to interesantno, zato što volim priče.*

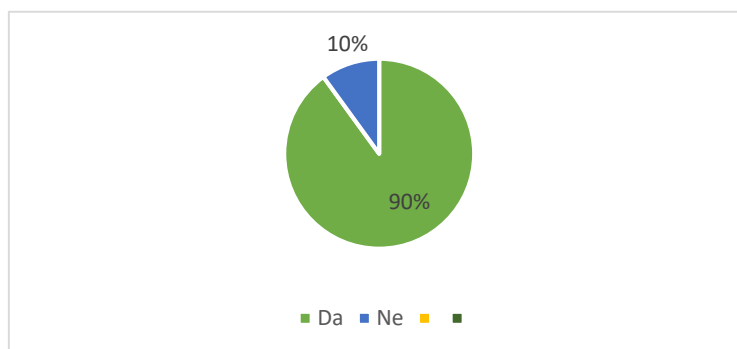
Iz ovih odgovora vidimo da oni imaju svijest da to „nešto” što jedna odrasla osoba izgovori dolazi iz knjige, da je to u knjizi napisano i da se iz nje čita. Znaju da iz knjiga može da se nauči i da je u njima napisano nešto interesantno.

Na pitanje *Šta možeš da naučiš iz slikovnice?*

Bilo je različitih odgovora: *Mogu da naučim kako se čita, kako neko živi daleko od nas, šta je dobro da se radi, a šta ne, kako treba da se ponašamo, pravila ponašanja, da nije lijepo lagati...*

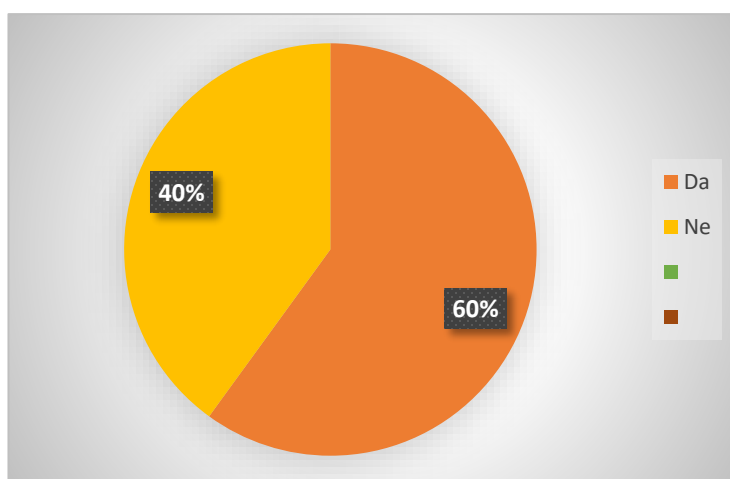
Na osnovu ovih odgovora zaključujemo da djeca razumiju da iz slikovnice mogu da uče, da im ona služi kao sredstvo informisanja i sticanja novih znanja.

Grafikon 3: *Da li prepoznaješ koje je veliko, a koje je malo slovo u ovom tekstu?*

Djeca u velikom procentu prepoznaju razliku između velikog i malog slova (90%), ne samo na početku rečenice već i sva velika slova u cijelom tekstu, dok 10% djece nije prepoznalo razliku između slova.

Grafikon 4: *Da li u tekstu prepoznaješ neko slovo?*

Djecu su na pokazanom tekstu iz slikovnice, prepoznala određena slova. Slova koja su najčešće prepoznavali su: O, A, U, T, N i M.

Da su im ova slova najviše poznata rekli su jer se nalaze u njihovim imenima, koja su pisali sa roditeljima.

Kod djece se na različitim uzrastima javlja interesovanje za upoznavanje slova. Treba pratiti interesovanja djece i slova im približiti kroz zanimljive aktivnosti koje drže pažnju djeteta, razvijati vizuelnu percepciju tako što će dijete pronalaziti slova, spajati parove, pisati po pijesku, brašnu, soli, šećeru i tako dalje.

Na predškolskom uzrastu djeca ne moraju da znaju da pišu slova. Važno je da se odredi nivo jezičkog razvoja djeteta kako bi se na vrijeme uočila potreba za dodatnom stimulacijom.

Na pitanja *Da li je naslov ove slikovnice napisan drugačijim slovima od ostatka teksta? Ako jeste, po čemu se razlikuje?*

Čak 90% djece je uočilo da je naslov napisan drugačijim slovima od ostatka teksta, dok 10% nije uočilo tu razliku.

Odgovarajući na pitanje *Da li razumiješ tekst nakon prvog čitanja slikovnice ili je potrebno da se čita dva ili više puta?* Djeca su odgovorila na sljedeći način:

- da je dovoljno da im se slikovnica pročita samo jednom odgovorilo je četvoro (40%) djece
- da je dovoljno da im se slikovnica pročita dva puta odgovorilo je petoro (50%)
- samo je jedno dijete reklo da mu je potrebno da se tekst pročita više od dva puta (10%).

Djeci su nakon prvog čitanja poznata samo osnovna dešavanja i glavni likovi, dok posle drugog čitanja uočavaju mnoge druge detalje.

Ne samo da djeca traže da im se slikovnica čita više puta, zbog prethodno navedenog razloga, već kad im se drugi put čita imaju osjećaj kontrole nad okolinom i sigurnost jer mogu predvidjeti šta će sledeće da se desi.

Ponavljanje čitanja slikovnice, omogućava djeci učenje novih riječi koje nisu možda zapamtili tokom prvog čitanja. Bogaćenje vokabulara, razumijevanje pročitano, upoznavanje jezika, bolje komunikacijske vještine, veće samopouzdanje samo su neke od pogodnosti koje donosi čitanje. Djeci tokom čitanja treba ukazivati na nepoznate riječi i objašnjavati ih kako bi ih oni usvojili i zapamtili.

IV. Predlozi aktivnosti za razvoj pretčitačkih vještina

Da bi se pretčitačke vještine pravilno razvijale kod djece predškolskog uzrasta sa njima je potrebno raditi određene aktivnosti. Sve što se radi sa djecom treba da bude kroz igru i uz njihovu dobru volju. Aktivnosti za lakše usvajanje pretčitačkih vještina treba da sprovedu vaspitači u vrtićima ali i roditelji odnosno odrasle osobe kod kuće. Aktivnosti za razvoj pretčitačkih vještina najviše se realizuju na predškolskom uzrastu, jer tada predstavljaju pripremu za čitanje koje počinje u osnovnoj školi.

4.1. Svakodnevno čitanje

Pored informacija koje dijete dobija dok se čitaju knjige, važno je da dijete uživa u samoj priči, zapletu, ljepoti riječi i slika. Kako bi djetetu čitanje postala stalna želja, potrebno je da mu se svakodnevno čita, jer pomoću čitanja dijete saznaje i uživa. Najbolje je čitanje priča pomoću kojih se odvija osjećaj povezanosti, topline i zajedničkog uživanja tokom čitanja. Djeca uživaju kada im se određene slikovnice ponavljaju više puta, zbog toga što će određene riječi, rečenice, početak, kraj ili neki dio priče naučiti napamet. Roditelj tokom čitanja može prstom da pokazuje gdje se nalazi ta riječ koju izgovara. Slikovnice se biraju u odnosu na uzrast djeteta. Prvo su to kratke slikovnice sa jednostavnim sadržajem, jasnih slika i sa jednim ili dva lika. Tokom čitanja roditelji treba da budu opušteni i smireni, a ne nestrpljivi i napeti a atmosfera treba da bude prijatna, topla, opuštena, ugodna. Kakav je stav roditelja tokom čitanja mnogo utiče na dijete, ako je roditelj miran i ugodnim glasom priča i obgrli dijete, dijete će se osjećati ugodno i neće željeti da se čitanje priče završi. Dijete tokom čitanja neće uživati ako kod roditelja osjeti žurbu i napetost, često će tražiti da se priča prekida. Kada djetetu slikovnica nije zanimljiva ili ako osjeti da roditeljima nije ugodno tokom čitanja, čitanje će prekidati nekim nebitnim stvarima u tom trenutku. To mogu biti rečenice poput *Za koliko dana dolazi baka?* ili *Zašto ti je zavezana kosa?* Kada dijete osjeća prijatnost tokom čitanja, usmjeri se na riječi i slike da ih prati u knjizi, svakodnevno čitanje može da traje i dvadeset minuta. Sa djetetom je najbolje odrediti mjesto na kojem će se uvijek sjedjeti tokom čitanja i na taj način stvarati tradiciju sa djetetom. To će mu stvoriti izvor sigurnosti i osnovu za osjećaj vremena i životne organizacije. Kada dijete sa roditeljima „čita” svakodnevno stvorice utisak da je čitanje redovna, svakodnevna aktivnost, koja je veoma važna, korisna i zabavna (Čudina Obradović, 1996).

Svakodnevno čitanje bilo da je kod kuće ili u vrtiću, stvara povezanost između djeteta i čitača. Čitanjem se stvara ritual koji dijete povezuje sa tom osobom. Bilo bi dobro kada bi se svaki dan čitalo u isto vrijeme ili povezano sa nekom aktivnošću, na primjer prije spavanja, posle večere, kada se dijete probudi i slično, dok se u vrtiću mogu čitati prije popodnevnog odmora, tokom jutarnjeg okupljanja, jer dijete na taj način stvara naviku za čitanjem.

4.2. Podsticajno čitanje

Svakodnevno čitanje roditelja sa djecom, razvija kod djeteta ljubav prema knjizi i čitanju, ali i govorne sposobnosti. Razvoj govorne sposobnosti preduslov je za razvoj čitačke sposobnosti a kasnije i cjelokupnog napretka u školovanju. Mnoga istraživanja su pokazala da dijete kome se čita do dvije godine svakodnevno, poboljšava se njegov govorni razvoj. Mnogo više je učinkovito čitanje kada dijete tokom čitanja sa roditeljima zajedno „čita“. Mala djeca prvo komentarišu pročitano i imenuju slike koje vide, ali ne mogu prepričati sadržaj. Kasnije se njihov govor sve više razvija i mogu bolje da prepričaju događaj iz priče. Roditelji pomažu razvoj govora kod djeteta, kada prilagođavaju način čitanja, govornim mogućnostima svog djeteta. Veći uticaj na dijete ima oblik razgovora u kojemu se faze čitanja izmjenjuje s fazama razgovora o slikama i tekstu, a razgovor postaje sve složeniji i bogatiji.

Postoje određena načela podsticajnog govora, a to su:

- značajnije je aktivno učestvovanje djeteta od pasivnog slušanja (poželjno je djetetu postavljati pitanja, a ne samo da dijete sluša)
- govor roditelja mora sadržati više od samog teksta (roditelj mora da podstiče dijete na razgovor)
- zahtjevi za samostalnim govorenjem djeteta (zahtjeva se što veća samostalnost kod djeteta) (Čudina Obradović, 1996).

Ova načela potrebno je koristiti prilikom razgovornog čitanja. Svakodnevno dijaloško čitanje, koje su imali roditelji sa djecom koji su dvogodišnjaci ili sa vaspitačima, iz nepoticajne okoline znatno je poboljšalo razvoj govora. Dijaloško čitanje mogu primjenjivati roditelji kad čitaju djeci, vaspitači u dodatnom radu s djecom pojedinačno ili u paru i učitelji u rehabilitacijskom program predškolaca. Roditelji ili vaspitači moraju da imaju glavnu ulogu u dijaloškom čitanju. Njihova je uloga postepeno uvođenje djeteta u sve komplikovaniju upotrebu riječi. Taj slijed povećane složenosti počinje od traženja imenovanja stvari i bića, preko imenovanja svojstava i funkcija, pa do traženja djetetovog sve

dužeg i bogatijeg govora. Drugi složeniji oblik jeste traženje od djeteta da daje iskaze od par riječi i postupnog samostalnog opisa slika i sadržaja priče.

4.3. Čitanje pjesama

Čitanje priča djeci je mnogo više zastupljeno nego čitanje pjesama. Dijete prije polaska u školu zna mnogo više priča nego pjesama. To je pogrešno zbog razvoja pretčitačkih vještina djeteta, jer je za taj razvoj najvažniji preduslov fonološko osvješćivanje, stoga je važno podsticajno slušanje, uočavanje i pamćenje rime. Slušanje, čitanje i ponavljanje jednostavnih pjesmica u rimi, hrabrenje djeteta da predvidi završetak rime, da nadopunjuje stihove rimom, da pamti rimu, veoma je važna vježba za dijete i njegov razvoj. Sposobnost da prepoznaju i ponavljaju rimu, kao i da se vesele i uživaju u njoj, pokazuje djeca već od početka četvrte godine a mnogi i ranije. Djeci često treba ponavljati pjesmice sa rimom sa zahtjevom da se zapamte, predvide i sami proizvedu. Dijete može i samo stvarati jednostavne brojalice ili pjesmice u rimi (Čudina Obradović, 1996).

4.4. Podsticanje početnog čitanja

Djeci se razumijevanje i dešifrovanje pisanog jezika može olakšati izborom dobre slikovnice, u kojoj će zajedno uživati i odrasla osoba i dijete, koja će omogućiti djetetu da bude u kontaktu sa pisanom riječju. Kada dijete uživa čitajući slikovnicu, ono na lakši način razumijeva jezik slikovnice i važne dijelove priče. Različite vrste slikovnice pomažu djetetu da uči različite stvari iz različitih oblasti. Pomoću predvidivih slikovnica, dijete može samostalno ili pomoću odrasle osobe da ispriča priču i da ima osjećaj kao da je on sam čitatelj. Knjige omogućavaju djetetu razvoj jezika i obogaćivanje rječnika. Na igru riječima i jezikom, pomažu djetetu rimovane i ritmičke pjesme. Da se izazove dječija znatiželja i bogaćenje znanja o svijetu koji ga okružuje, pomažu informativne knjige. Djeca će brže primjetiti pisani jezik kad imaju priliku da se sa njime igraju, pomiču slova, riječi i razne tabele koje se mogu slagati. Razne aktivnosti vezane za slova, rade se da bi se kod djeteta „probudilo” interesovanje za čitanjem. Kroz igru dijete sve lakše prihvata. Uvođenje slikovnica u rad sa djecom omogućava vaspitaču da uvede svoje glumačke vještine. Koristeći različite rekvizite, npr. lutkice tokom izvođenja predstave, imenuju se ti predmeti u slikovnici i tako se vremenom uvježbava praćenje događaja u priči i usvaja novi vokabular. Mogućnost čitanja kod djeteta, nije ograničeno samo na slikovnice. Dijete, riječi odnosno slova uočava tokom cijelog svog dana, na kesici smokija,

na nekoj igrački, reklamama, hrani i slično. Roditelji bi trebalo takve materijale što više da stavljaju u vidokrug djeteta, jer mu na taj način omogućavaju česte susrete sa slovima (Nikolić, Milenković)

Važno je da djeca odmalena budu okružena slovima, bilo da su to slova iz slikovnice, neke knjige, ili na određenim proizvodima ili igračkama koje dijete svakodnevno gleda.

4.5. Velike slikovnice

Pod velikim slikovnicama podrazumijeva se prikazana priča ili pjesma u uvećanom formatu. Riječi u velikim slikovnicama su napisane uvećanim slovima kako bi djeca mogla lako da ih vide. Kada koristi velike slikovnice, vaspitač ih okrene prema djeci, da može svako dijete podjednako da ih vidi. Njihovo korišćenje omogućava osjećaj koji dijete ima kao kad mu roditelji čitaju kod kuće. Djetetu je omogućeno da prati ilustracije, ali i svaku riječ. Na taj način, djeca imaju priliku da povezuju napisanu sa izgovorenom riječju. „Posmatranje teksta koji vaspitač/učitelj čita uz pokazivanje redaka omogućuje djeci da shvate da se tekst čita odozgo nadolje i slijeva nadesno. Predložene aktivnosti ne treba da budu primarne tokom rada sa slikovnicom, već da, kao prateće aktivnosti, pomognu djeci da upoznaju svijet pisanog jezika i doprinesu razumijevanju njegovog funkcionisanja i primjene” (Popović, Novović, 2020, 13). Tekst mora da bude predvidiv, riječi se moraju ponavljati ili moraju biti potkrijepljene ilustracijama. Razmak između riječi mora biti dovoljno velik kako bi dijete moglo da uoči gdje jedna riječ završava a druga počinje. Velike slikovnice su posebno važne za djecu koja zaostaju u razvoju jezika ili pri učenju nekog stranog jezika.

Ponavljajući tekst zajedno sa ilustracijama vaspitač omogućava djetetu učenje vokabulara i olakšava pamćenje rečeničnih konstrukcija. Velike slikovnice mogu biti napravljene na različite teme. Mogu da budu tvrdih i mekih korica i različitih dimenzija (Moomaw, S. i Hieronymus, B.2008).

Smatramo da bi velike slikovnice zbog svih svojih prednosti trebalo mnogo više koristiti u predškolskim ustanovama. Mogu da budu veoma dobar primjer načina čitanja, organizacije teksta, korišćenje interpunkcijskih znakova, uočavanje izgleda slova, razmaka između riječi, pisanja malih i velikih slova i slično.

Slika 7: Velika slikovnica

Upoznavanje s tekstom i razumijevanje njegovog značenja i značaja u pretčitačkom periodu, sigurno je prvi motivišući faktor za savladavanje kompleksnih vještina čitanja i pisanja (Popović, Novović, 2020).

4.6. Interaktivne table

Interaktivne table mogu biti dio kutka za čitanje u vrtiću ili muzičkog kutka, dramskog ili nekog drugog kutka koji bi se uklapao u program rada s djecom predškolskog uzrasta. Interaktivne table omogućavaju djeci da se upoznaju s velikim dimenzijama prikazivanja slova, prepoznavanje slova i riječi, kao i mogućnost mijenjanja teksta pojedinih važnih riječi. Mnoga djeca istražujući interaktivne table, usvajaju koncept čitanja i sticanja početnih navika pisanja.

Interaktivne table napravljene su da bi se u program opismenjavanja uključio djeci značajan tekst. One pružaju šansu djetetu da se igra sa značajnim tekstom i stekne dobro temeljno znanje o čitanju. Djeca tokom manipulacije ključnim riječima, stiču znanja o slovima i riječima, uočavaju veze između izgovorenih i napisanih riječi, razvija im se fonemska svjesnost i stiču samopuzdanje kao mali čitači. Pošto su slova većih dimenzija, djeci omogućavaju lakše prepoznavanje, razlikovanje i upoređivanje slova i riječi. Riječi su dovoljno udaljene jedna od druge što omogućava djetetu da uoči gdje se jedna riječ završava a druga počinje. Takođe, lakše uočavaju povezanost između izgovorene i napisane riječi, stvaraju vezu između glasova i slova. Dijete ima veću kontrolu nad smislom teksta kada može da promijeni jednu ili više ključnih riječi. Korist upotrebe interaktivne table imaju djeca i mlađe i starije predškolske dobi. Mogu biti korisne i za učenje pravopisnih znakova i upotrebe velikog slova. Očito je da interaktivne table pomažu djetetu u usvajanju pojmova za čitanje. Važan su dio jezika korišćenog u pjesmicama i predvidivim slikovnicama koje imaju čvrstu rimu, ritam ili izrazito

ponavljanje. Djeca kod takvih pjesmica brže usvajaju riječi. One ih podstiču da na temelju jezičkih obrazaca pogađaju šta pojedine riječi znače. Mnoga djeca pomoću interaktivne table prelaze na pravo čitanje i povezivanje riječi s tekstom koji su zapamtili. One se mogu koristiti i za djecu sa posebnim potrebama. U radu sa njima koriste se kraći tekstovi. Posebno je istaknuta upotreba interaktivne table kod korišćenja procjene napretka djetetovog čitanja za vrijeme grupnog ili tokom individualnog rada na interaktivnoj tabli. Uočava se da li dijete čita u pravilnom smjeru, povezuje li glasove s odgovarajućim slovom i da li prepoznaje neke riječi. Djeca uživaju koristeći interaktivne table, i ne znajući da tako razvijaju finu motoriku, koordinaciju oko-ruka, stimulišu razvoj čula i drugo (Klapčić, 2009).

4.7. Igre i aktivnosti za podsticanje pretčitačkih i čitačkih vještina

Tokom čitavog predškolskog razdoblja, djetetu se smišljaju, odnosno, nude različite aktivnosti koje će ga pripremiti za učenje čitanja u školi. Takve aktivnosti moraju kroz glasovnu analizu i naglašavanje razumijevanja pisanog teksta isticati važnost pisanih informacija u svakodnevnom životu. Različite igre i aktivnosti mogu da koriste i vaspitači u vrtićima ali i roditelji kod kuće, kako bi djetetu olakšali glasovno razdvajanje riječi, te kod djeteta počeli razvijati potrebu za razumijevanjem napisanog.

Za razvoj glasovnog razdvajanja bilo da su u pitanju slučajne ili organizovane aktivnosti koje će djetetu omogućiti sledeće unutrašnje procese:

- obraćanje pažnje na zvukove i njihovo značenje
- uočavanje, pamćenje i stvaranje rime
- uočavanje i pamćenje početnog i završnog glasa u riječi (Čudina-Obradović, 1996).

Igre sa zvukovima, su prije bile od najveće važnosti za slušnu osjetljivost djeteta. Danas za usvajanje čitanja nije najvažnija slušna osjetljivost, već obraćanje pažnje na zvuk zvuka. Mnoge su “zvučne igre” dostupne za djecu, u kojima ono može da uočava razliku u jačini zvuka, ritmu i vrsti zvuka. Različite „muzičke igre”, izvode se u odnosu na uzrast djeteta, mogu se izvoditi i kod kuće ili u vrtiću. Neke muzičke igre su predviđene samo za vrtić zbog velikog broja djece koja moraju učestvovati u njima.

U prvoj godini života djeteta uspostavlja se slušna osjetljivost i spremnost za usmjeravanje pažnje na zvukove. Dijete koje ima poteškoće sa slušnom osjetljivošću, kasnije ima problem sa čitačkim sposobnostima. Roditelji, posebno treba da vode računa o zdravlju slušnog aparata u prvoj

godini života. Svojstva pozitivnog zvučnog okruženja za dijete moraju da budu jasna, važno je da zvukovi koje dijete dobija budu jasni, da dijete uočava gdje je izvor zvuka, da čuje majku kako pjeva ili govori, pljeska dlanovima ili koristi zvečku. Veoma je važna socijalna zvučna stimulacija, da se djetetu pjeva dok se nosi, priča sa njim i prije nego što počne da razumije. Neke od aktivnosti koje se mogu organizovati su sledeće:

- Istraživanje zvukova kada se dijete upućuje da sluša određeni zvuk, npr. zvuk sata, zvona na vratima, oglašavanje ptice ili zvuk potoka u šumi. Treba da opiše taj zvuk, imenuje ga, da ga poredi i da sam pronalazi interesantne zvukove.
- Stetoskop, pomoću njega dijete sluša otkucaje svog srca, srce nekog drugog djeteta, na taj način omogućava mu se da samostalno pronađe mogućnost slušanja i pojačavanja tih zvukova pomoću stetoskopa.
- Istraživanje zvukova zatvorenih očiju, djetetu se zavežu oči i tako sa zavezanim očima dijete pažljivo sluša određene zvukove i mora da ih prepozna.
- Medo spava, u sredini kruga jedno dijete spava, dok sva ostala djeca tiho šunjaju oko njega, trudeći se da budu što tiši. Kada je vrijeme za buđenje, svi tapšu tri puta, medo se ljuti, slijedi uspavljivanje meda uz dječije šaptanje.
- Hladno-vruće, djeca se dogovore šta će da bude tajni predmet, jedno dijete izađe a ostala djeca sakriju taj predmet, zadatak djeteta kad uđe u učionicu je da nađe taj predmet dok mu drugari jako tapšu kada je blizu (vruće) a kada se udaljava (hladno) samo tapšu polako, tiho (Čudina Obradović 1996).

Uočavanje ritma i prepoznavanje ritma kod djeteta se javlja tokom prve ili u drugoj godini života. Traženje od djeteta da oponaša pljeskanje u ritmu s odraslima može se koristiti u različitim aktivnostima. Neke od aktivnosti su:

- Muzički kipovi, na zvuk muzike djeca se kreću u ritmu, na prestanak muzike zaustavljaju se u položaj u kojem su bili kada se zaustavila muzika.
- Muzičke stolice, stolice su poređane u krug, jedna manje stolica u odnosu na broj djece, djeca igraju oko stolica dok traje muzika, kada muzika stane, dijete treba da zauzme stolicu, dijete koje nije sjelo ispada iz igre, jedna stolica se makne a igra se nastavlja sve dok jedno dijete ne pobijedi.
- Robotu, dijete se kreće u odnosu na zadatak, tako jedno tapšanje znači dva koraka naprijed, jedno tapšanje dva koraka unazad, tri udarca da se stane itd.

Slušanje i učenje pjesmica koje imaju rimu pomaže djeci da uoče da se različite riječi mogu imati isti završetak. Ona djeca koja sama ponavljaju, dopunjuju a onda i pamte i samostalno reprodukuju jednostavne stihove rime imaju kasnije manje problema u glasovnom razdvajanju riječi. Maloj djeci treba što više čitati pjesmice sa rimom. Na početku se koriste pjesmice sa što jednostavnijom rimom, a zatim se primjenjuje složenija, sve dok dijete može to da isprati.

Neke od pjesmica koje mogu da se čitaju djetetu od druge do četvrte godine života su:

Ujka, buka, eto vuka.

Taka, tuka, veli ruka.

Meke, keke, stalo jare,

Strugnu vujo preko bare.

Petar Knežević

Hej, maslačku uz poljski put,

A gdje ti je ducat žut?

Pravio sam trampu:

Dao ga za lampu.

A kome ćeš sjati,

Može li se znati?

Djeci, kad ne pušu,

Obasjat ću dušu.

Grigor Vitez

Nakon što se djeci više puta pročita ista pjesmica, ona se čita sa izostavljenom rimom kako bi dijete samostalno dodalo riječ(rimu)koja nedostaje. Na primjer sljedeća pjesmica:

Tupa, tapa

Tapa, tupa,

čekić.....(lupa)

Kovač kuje,

a krt(ruje)

Pčela zuji,

auto.....(juri)

Ura bije

sunce.....(grije).

Igre rimom mogu biti i smišljanje rime, tako što će dijete izvlačiti sliku iz jedne vrećice, treba da je glasno imenuje i da smisli jednu riječ koja se imenuje sa tom riječju, takođe mogu da se u papirnu vreću stave parovi sličica u rimi, te da igrači naizmenice izvlače sličice iz vrećice dok ne sastave što

je moguće više parova u rimi. Domino u rimi je aktivnost koja se izvodi tako što se nalijepe ili nacrtaju po dvije sličice na kartonsku pločicu. Dijete treba da sastavi dvije sličice koje su u rimi. Na primjer, na pločicama su sledeće slike: slon-perec, balon-prazno i zec-prazno. Igrica, Što ide zajedno, izvodi se tako što su nacrtane određene sličice, dijete treba da ih glasovno imenuje i da kaže koje se od njih rimuju.

Prilikom svakog zajedničkog čitanja slikovnice, zahvalno je da dijete tokom ili nakon čitanja imenuje neku sličicu naglašavajući početni glas te riječi. Prilikom izgovaranja djetetu potrebno je naglasiti prvi glas, npr. a.....uto. Za uzrast od četiri, četiri i po godine djeci su najbliže riječi koje započinju glasovima koji se mogu dužiti. Glasovi koji se mogu dužiti su samoglasnici i suglasnici c, ć, č, s, š, z, ž, h, f. Tako npr. mogu biti sledeće sličice: auto, usta, ovca, oblak, igra, haljna, čaša i slično. Kada se djetetu čita slikovnica, pored imenovanja prvog glasa prilikom imenovanja sličice, može da se imenuje i posljednji glas u riječi. Izgovaranjem riječi, naglašava se posljednji glas, sunc.....e. Djeci su najbliže riječi koje se završavaju samoglasnicima ili zvučnim suglasnicima: b, d, g, ž, z i v. Slike koje mogu biti su: srce, uho, medo, jež, zub, brod i slično. (Čudina – Obradović 1996).

Početne slikovne pitalice, su jednostavnije igre, gdje roditelj prati da li je dijete prepoznalo šta je na slici, kada prepozna šta je na slici treba da imenuje prvi glas te riječi. Zatim treba da pronađe druge sličice koje imaju isti početni glas kao ta riječ.

Djeci se zadaju slične aktivnosti, kako postaju stariji, samo postepeno složeniji u odnosu na dječji uzrast i mogućnosti. Čitaju se složenije pjesmice koje sadrže rimu. Aktivnosti mogu biti: Životinje u prodavnici, Plesni parovi, Jasno imenovanje (početnog, zadnjeg glasa), Remi s početnim glasom i slično (Čudina Obradović, 1996).

ZAKLJUČAK

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće, ona je djeci veoma interesantna, ima jednostavan tekst i slike koje privlače pažnju najmlađih čitalaca. Djeci se treba čitati još od najranijeg uzrasta. Važno je da im se čita, kako kod kuće, tako i kasnije, u vrtiću. Treba voditi računa kakva će se atmosfera napraviti, ona treba da bude opuštena, topla, ugodna, bez nestrpljenja i napetosti (Čudina-Obradović, 1996).

Prvi pojmovi u slikovnicama su pisane informacije koje dijete saznaje o svijetu koji ga okružuje, ali i o njemu samom. Slikovnica „navikava decu na korišćenje knjige, formira njihov stav prema umetničkom izražavanju, te je zato u funkciji opismenjavanja dece jaslenog i predškolskog uzrasta” (Kelemen, Milojević i Đorđev, 2017: 374).

Na osnovu sprovedenog istraživanja, zaključili smo da se slikovnice, u radu s djecom predškolskog uzrasta, koriste za usvajanje pretčitačkih vještina, te ja glavna hipoteza potvrđena.

Nakon sumiranja dobijenih rezultata možemo potvrditi i sljedeće:

- U vrtićima postoji dovoljan broj slikovnica koje se nalaze u centru za čitanje .
- Slikovnice su, većinom, djeci lako dostupne.
- Vaspitači najviše biraju umjetničke slikovnice jer su one u skladu sa uzrastom djece, poželjnog sadržaja, dok je tematika u skladu sa njihovim interesovanjima i mogućnosti razvoja govora.
- Vaspitači smatraju da čestim čitanjem slikovnica djeci kod njih razvijaju ljubav prema čitanju i knjizi, pa primjenjuju različite aktivnosti kako bi razvijali kod djece svijest o funkciji pisanog jezika, tehničkim karakteristikama pisma kao i o orijentaciji u samom tekstu i o razumijevanju pročitanoog odnosno slušanog.

Na osnovu prethodno navedenog, potvrđujemo sporedne hipoteze ovog istraživanja.

Ova tema, dalje se može istraživati u sledećim smjerovima: istražiti razlike u pretčitačkim vještinama kod djece koja imaju stalni kontakt sa slikovnicama i djeca koja imaju ograničen kontakt, istražiti najfunkcionalnije načine na koje vaspitači sa djecom mogu koristiti slikovnice, kao i istražiti koje vrste slikovnica su se tokom rada sa djecom pokazale djelotvornije od drugih. Bilo bi dobro kad bi se uspostavila veza između vrtića i škole i utvrdili efekti prethodno navedenih aktivnosti na usvajanje vještina čitanja i pisanja u prvom ciklusu osnovne škole.

Rezultati istraživanja će imati praktični doprinos na polju ispitivane problematike. Moći će da se koriste na različitim seminarima, tribinama i okruglim stolovima u cilju proširivanja kompetencije vaspitača.

LITERATURA

1. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M. (2010). *Kako dijete govori?*. Zagreb: Planet Zoe.
2. Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Naklada Slap.
3. Blaži, D., Buzdum, I., Kozarić-Ciković, M. (2011). *Povezanost uspješnosti vještine čitanja s nekim aspektima fonološkog razvoja*. Hrvatska revija za rehabilitacijsko istraživanje 47, 2, 14-25.
4. Blažević, K. (2020). *Kriteriji kupnje slikovnice za djecu predškolske dobi*. Diplomski rad. Osijek. Filozofski fakultet.
5. Bratić, M. (2020). *Slikovnica-poticaj za bogaćenje govornog izraza u dječjem vrtiću*. Split. Sveučilište u Splitu.
6. Bukovčanin, K. (2022). *Čitanje djeci i čitanje s djecom kao temelj ranoga jezičnoga razvoja*. Završni rad. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
7. British Council (2008). *Učenje engleskog kroz čitanje slikovnica*. Preuzeto 9.8.2023. https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/parents_articles-learning-english-through-picture-books-croatian.pdf
8. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povjest hrvatske dječije književnosti od početka do 1955. god.* Zagreb: Znanje.
9. Clay, M. M. (1991). *Becoming. The contruction of inner control*. Heinemann.
10. Cunnigham, A. (1990). *Explicit and implicit instruction in phonemic awareness*. Journal of Experimentar Child Psychology, 50 (3), 429-444.
11. Derniković Gospočić, V. (2017). *Odabir kvalitetne slikovnice u narodnoj knjižnici*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
12. Čačko, P.(2000.) *Slikovnica, njezina definicija i funkcije*, u: Javor, R.(prir.), *Kakva knjiga je slikovnica: zbornik*, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 12-17.
13. Čudina-Obradović, M. (2000). *Kad kraljevna piše kraljeviću*. Zagreb.
14. Čudina-Obradović, M. (1996). *Igrom do čitanja, igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godina*. Školska knjiga. Zagreb.
15. Čudina-Obradović, M. (2008). *Igrom do čitanja, igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb. Školska knjiga.
16. Čudina-Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing. Tehnička knjiga.

17. Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole , priročnik za roditelje i odgojitelje*. Zagreb:Školska knjiga.
18. Čunović, K. , Stropnik, A.(2015). *Nacionalna kampanja „Čitaj mi“*. Primjer partnerstva i usklađenosti udruga. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, str. 103-120.
19. Čulić, Lj. (2019). *Obveza čitanja lektire učenika osnovnih i srednjih škola – perspektive nastavnika hrvatskog jezika i književnosti*.
20. Đorđev, I. i Novičić, A.(2020). *Slikovnica u prostorima djetinjstva, osvrt na istoriju nastanka, značaj i ulogu slikovnice u dečjem razvoju*. Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad.
21. Hodaš, E. (2016). *Uloga slikovnice i važnost čitanja djece rane i predškolske dobi*. Završni rad. Sveučilište u Zagrebu. Učiteljski fakultet.
22. Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb.
23. Ivšac Pavliša, I., J. Lenček, M. (2011).*Fonološke vještine i fonološko pamćenje: neke razlike između djece urednoga jezičnoga razvoja, djece s perinatalnim oštećenjem mozga i djece s posebnim jezičnim teškoćama kao temeljni prediktor čitanja*. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja. 47 (1), 1-16.
24. Klapčić, M. (2009). *Razvijanje predčitačkih navika u djece predškolske dobi s osvrtom na radionicu za roditelje održanoj u Dečjem vrtiću „Pjerine Verbanac“ u Labinu*. Diplomski rad. Zagreb.
25. Kovač, E. (2013). *Interaktivne multimedijske slikovnice*. Zagreb. Sveučilište u Zagrebu. Grafički fakultet.
26. Kolić-Vehovec, S.(2003). *Razvoj fonološke svjesnosti i učenje čitanja: trogodišnje praćenje*. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 39, 1, 17-32.
27. Kelemen Milojević, Lj. i Đorđev, I. (2017). *Slikovnica kao kulturno-potporno sredstvo rada u oblasti razvoja govora dece predškolskog uzrasta*. u: Marinković, S. (ur.). Zbornik radova sa Međunarodnog naučnog skupa „Kulturno-potporna sredstva u funkciji nastave i učenja” (367–376). Užice: Učiteljski fakultet. Preuzeto <https://www.pfu.kg.ac.rs/files/Fakultet/Izdavastvo/Kulturno%20potporna%20sredstva.pdf> 29.7.20203.
28. Lenček, M. i Uzelac, M. (2016). *Rana pismenost vrijednost procjene*. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 52(2), 42-59.
29. Martinović, I. (2011). *Slikovnica kao poticajni materijal za leksički razvoj djeteta u trećoj godini života*. Doktorska disertacija. Osijek. Filozofski fakultet.

30. Martinović, I., Stričević I.(2011). *Slikovnica:prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu*.
31. Majhut, B., Batinić, Š.(2017). *Hrvatska slikovnica do 1945:Zagreb:Hrvatski školski muzej*.
32. Mladenović, Ž. (2018). *Psihologija čitanja: između knjiga i novih tehnologija*.
33. Moomaw, S., Hieronymos, B.(2008). *Igre čitanja i pisanja. Aktivnosti za razvoj pretčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*. Buševac: Ostvarenje.
34. Novović, T., Popović D.(2019). Pedagoški značaj slikovnice u radu s djecom predškolskog uzrasta. *Vaspitanje i obrazovanje XLIV*, 2, 2019, 63–76.
35. Nikolić, M. i Milenković, S. *Priprema djece za opismenjavanje*. Autorizovana skripta sa praktikumom.
36. Nenedić-Bilan, D.(1999) *Igra i čitanje u oredškolskoj dobi*. U R. Javor, Kako razvijati kulturu čitanja (str. 80-86). Zagreb. Knjižnica grada Zagreba.
37. Nikolajeva, M. (2003). “*Verbal and Visual Literacy: The Role of Picturebooks in the Reading Experiiece of Young Children*“. U Handbook of Early Childhood Literacy, ur. N. Hall. J. Larson, i J. Marsh. 235-248 London New Delhi: Tohousands Oaks-Sage Publications.
38. Naumović, M. (2000) *Metodika razvoja govora*. Pirot.
39. Pantaleo, S. (2005). “*Reading“ Young Children Visual Texts. Early Childhood Research and practice* 7.
40. Peretić, M. , Padovan, N. i Kologranić Belić, L. (2015). *Rana pismenost*. U. J. Kuvač-Kraljević (ur.) Prirunik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim poteškoćama. Zagreb. Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Sveučilište u Zagrebu.
41. Popović, D., Novović, T. (2020). Uloga slikovnice u procesu početnog opismenjavanja u vrtiću i školi. *Krugovi djetinjstva*, 8/1, 7–21.
42. Rosandić, D.(2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb. Školska knjiga.
43. Sardelić, S., Bonetti, A., Hrostinski, I.(2007). *Fonološka svjesnost u djece koja mucaju*. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 43, 1, 99-105.
44. Simić, M. (2015).*Pop-up konstrukcije*. Signum-časopis odseka Primjenjena grafika Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu, 8, 56–61.
45. Stolt, S. Hataja, L. Lapinleimu, H. Lehtonen, L. (2008). *Early Lexical de-velopment od Finnish children a study longitudinal first language*.28 (3), 259–279.
46. Težak (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. 1. Zagreb: Školska knjiga.

47. Vigotski, L. S. (1977). *Mišljenje i govor*. Beograd.

Slike:

1. https://www.google.com/search?sca_esv=585547380&rlz=1C1GCEA_enME871ME871&q=%C5%A1to+su+bakterij+e+i+virusi+slikovnica&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwjYy_Kt4-OCAXUYzgIHHSzuBl8Q0pQJegQICxAB&biw=1366&bih=651&dpr=1#imgsrc=ZISJP-WsuL2xqM preuzeto: 9.8.2023.
2. https://www.google.com/search?sca_esv=585547380&rlz=1C1GCEA_enME871ME871&q=medo+znas+li+koliko+je+sati&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwiWx_y14-OCAXWX4QIHHfPMDIYQ0pQJegQIDRAB&biw=1366&bih=651&dpr=1#imgsrc=csnJdb7x_PH4vM preuzeto: 9.8.2023.
3. https://www.google.com/search?sca_esv=585547380&rlz=1C1GCEA_enME871ME871&q=problemske+slikovnice&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwjxcG84-OCAXVq2wIHHa37AtsQ0pQJegQIChAB&biw=1366&bih=651&dpr=1#imgsrc=XxEbzMZjts4HM preuzeto: 9.8.2023.
4. https://www.google.com/search?q=leporello+slikovnice&tbm=isch&ved=2ahUKEwiT8fjF4-OCAXXVzQIHHbI_B8sQ2-cCegQIABAA&oq=leporello+slikovnice&gs_lcp=CgNpbWcQA1AAWABg0QRoAHAAeACAAXGIAXGSAQMwLjGYAQcQAQtnd3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=cVVkZdP0CtWbi-gPsv-c2Aw&bih=651&biw=1366&rlz=1C1GCEA_enME871ME871 preuzeto: 9.8.2023.
5. https://www.google.com/search?sca_esv=585547380&rlz=1C1GCEA_enME871ME871&q=medo+bruno+hitna+pomo%C4%87+slikovnica&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwjp9OnO4-OCAXVX2gIHHdjBCksQ0pQJegQIDBAB&biw=1366&bih=651&dpr=1#imgsrc=hOgzYyZ7w_ITCM preuzeto: 9.8.2023.
6. https://www.google.com/search?sca_esv=585547380&rlz=1C1GCEA_enME871ME871&q=pop+up+slikovnica&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwj79rTV4-OCAXUPuKQKHVIMDcEQ0pQJegQIDBAB&biw=1366&bih=651&dpr=1 preuzeto: 9.8.2023.
7. https://www.google.com/search?q=taktilne+slikovnice&rlz=1C1GCEA_enME871ME871&oq=taktilne+&gs_lcp=EgZjaHJvbWUqBggAEEUYOzIGCAAQRRg7MgcIARAAGIAEMgcIAhAAGIAEMgYIAxBFGGEAyBggEEEUYOTIHC AUQABiABDIGCAYQRRg8MgYIBxBFGDzSAQgyNTk3ajBqN6gCALACAA&sourceid=chrome&ie=UTF-8#vhid=Ql66uVYMCJenfM&vssid=l preuzeto: 11.8.2023.

PRILOZI

Prilog 1: Anketni upitnik za vaspitače

Poštovani vaspitači,

U toku je istraživanje na temu *Uloga i značaj slikovnice za usvajanje pretčitačkih vještina*. Molimo da iskrenim odgovaranjem date doprinos ovom istraživanju. Pitanja se odnose na djecu predškolskog uzrasta. Dobijeni rezultati biće iskorišćeni za potrebe izrade magistarskog rada.

1. Koliko često djeci čitate slikovnice?

- a) Svakog dana b) tri puta nedjeljno c) jednom nedjeljno

Komentar:

2. Na osnovu čega birate koju ćete slikovnicu čitati djeci? U skladu s Vašom procjenom, rasporedite ponuđene odgovore na skali od 1 do 8 pri čemu jedinicom označavate najvažniji, a osmicom najmanje važan kriterijum.

_____ poučnosti; _____ dizajnu; _____ ilustraciji; _____ jednostavnosti teksta;
_____ sadržaju; _____ količini teksta _____ temi _____ zanimljivosti

3. Da li djeca predškolskog uzrasta sama iskazuju želju za čitanjem slikovnica? (Zaokružite slovo ispred jednog odgovora)

- a) da b) često c) rijetko b) uopšte ne

Komentar:

4. Slikovnica se u vrtiću koristi u različite svrhe. Na koji način koristite slikovnice kada je oblast razvoja jezika u pitanju?

5. Koje vrste slikovnica Vam u tome najviše koriste?

- a) umjetničke slikovnice
- b) informativne (poučne) slikovnice
- c) problemske slikovnice
- d) multimedijalne slikovnice
- e) _____.

Molimo Vas da svoj odgovor kratko obrazložite.

6. Smatrate li da primjena slikovnice na različite načine može poboljšati na pretčitačke sposobnosti kod djeteta?

- a) da b) djelimično c) nimalo

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

7. Razvoj pretčitačkih vještina u ranom djetinjstvu i pred polazak u školu kod djece predškolskog uzrasta, ogleda se u aktivnostima i spoznajama koje slijede. Zaokružite slovo ispred onih koje intenzivno primjenjujete u Vašoj praksi, posebno u radu s predškolicima.

- a) Uočavanje funkcija pisanog jezika
- b) uvježbavanje orijentacije u tekstu
- c) upoznavanje s pismom
- d) uočavanje tehničkih karakteristika pisma
- e) razvoj fonemske i fonološke svjesnosti

- f) razvoj vokabulara
- g) analitičko-sintetičke vježbe putem kojih djeca raspoznaju glasove i njihovo mjesto u riječi (glasovno načelo)

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite.

8. Na koje načine slikovnica kao prva knjiga djeteta može doprinijeti razvijanju pretčitačkih sposobnosti?

- a) Posmatraju tekst i na smislenim sadržajima uočavaju riječi kao djelove većih cjelina, razvrstavaju ih na glasove i ponovo povezuju u riječ.
- b) Uočavaju karakteristike pisanog teksta.
- c) Razvijaju govor na osnovu slikovnog dijela te unapređuju razmišljanje onoga što se čita i sposobnost sopstvenog izražavanja misli.
- d) Razvija se ljubav prema knjizi i čitanju.

U odnosu na navedeno, zaokružite tvrdnju:

Sa svim stavkama se:

- a) u potpunosti slažem b) djelimično se slažem c) uopšte se ne slažem

Molimo Vas da svoj izbor kratko obrazložite i komentarišete stavku koju birate.

9. Da li tokom čitanja uočavate da dijete prepoznaje određena slova?

- a) Da b) Ne

10. Da li djeca predškolskog uzrasta prepoznaju tehničke karakteristike pisma?

a) Da , b) Ne.

11. Na koji način djeci ukazujete na tehničke karakteristike pisma tokom čitanja?

12. Na koje se još načine, po Vama, mogu unaprijediti pretčitačke sposobnosti?

13. Koliko vremena djeca, po vašoj procjeni, provode u čitačkom centru/kutku za čitanje?

14. Da li su slikovnice djeci lako dostupne (da ih samostalno dijete može uzeti)?

a) Da b) Ne c) Samo neke

15. Smatrate li da u vrtićima ima dovoljno slikovnica?

a) Da , b) Ne.

Prilog 2: Intervju za djecu

1. Da li voliš da ti vaspitači čitaju slikovnice?

2. Koja je tvoja omiljena slikovnica?

3. Da li voliš sam/a da „čitaš“(listaš, gledaš) slikovnicu?

4. Da li možeš da mi pokažeš kako misliš da se čita slikovnica? (pored sebe imam slikovnicu)

5. Da li ti roditelji kući čitaju slikovnice?

6. Zašto želiš da ti neko čita?

7. Šta možeš da saznaš iz slikovnica?

8. Da li prepoznaješ koje je veliko a koje je malo slovo u slikovnici? (treba da mi pokaže na slikovnici)

9. Da li prepoznaješ neko slovo, ako da koje je to slovo?

10. Da li je naslov slikovnice napisan drugačijim slovima, od ostatka teksta? Ako da koja je to razlika?

11. Da li razumiješ tekst nakon prvog čitanja slikovnice ili je potrebno da ti se dva puta ili više, pročita?
